2021

ToP

139

Jarní balíček JTP

ToP | tlumočení–překlad jaro 2021 | ročník XXXII | ISSN 2336-8888

Software
Translation
Artwork
Recording

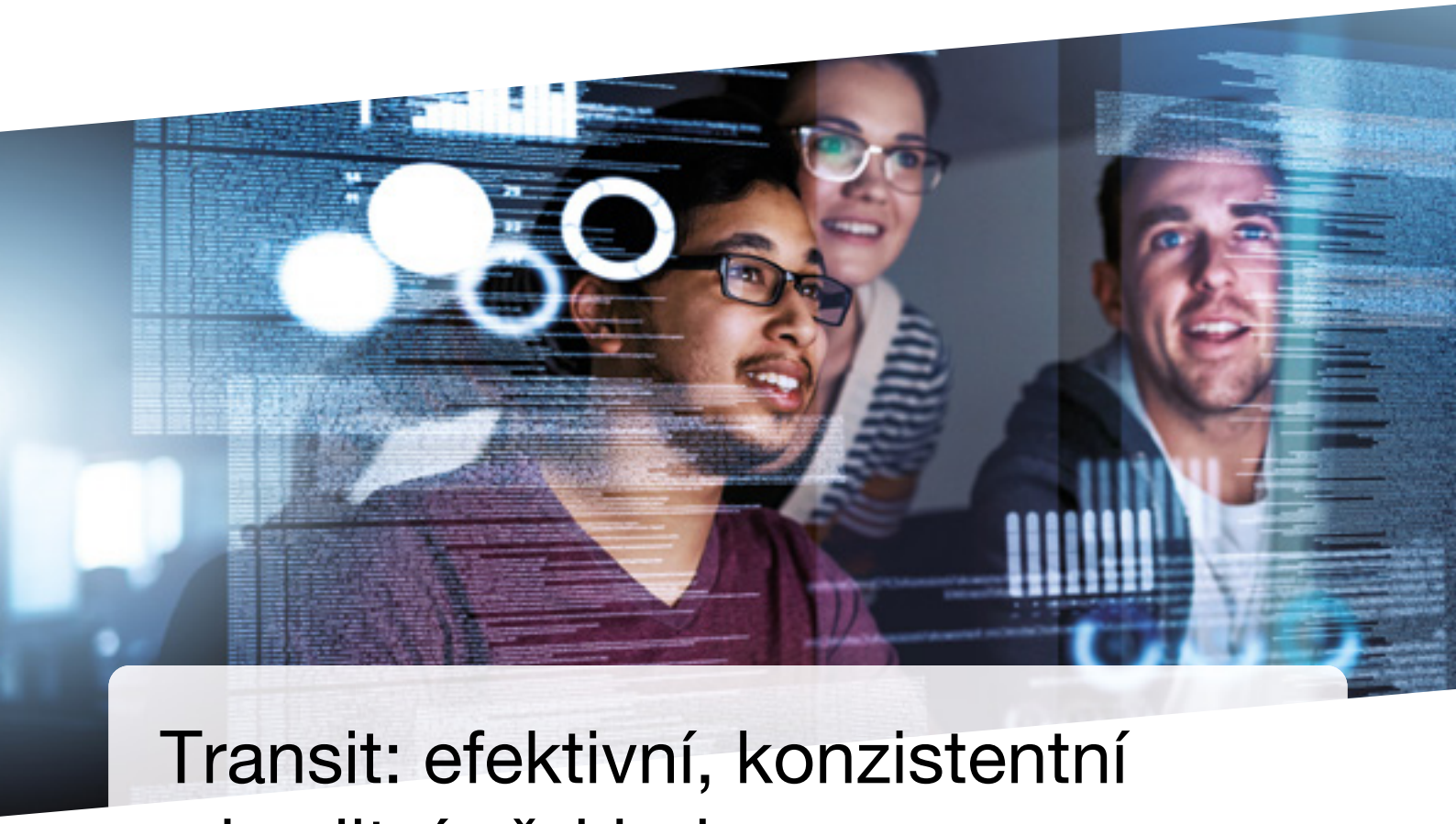

Transit: efektivní, konzistentní a kvalitní překlad

- Nižší náklady a menší časová náročnost na překlady a lokalizaci
- Rychlejší návratnost investice
- Pracovní platforma pro veškeré projekty v oblasti překladu a lokalizace ve všech formátech a ve všech jazycích
- Zajištění kontroly nad výsledky překladu a práce s terminologií
- Podpora standardních a výměnných formátů (např. pro projektové balíčky z SDL Trados, SDL WorldServer a MemoQ, XLIFF atd.)
- Flexibilní licenční modely (lokální licence, plovoucí licence, časově omezená licence, IaaS, SaaS)
- Celosvětová síť podpory
- Vysoká úroveň kvality překladu díky neustále dostupnému kontextu a terminologii
- Morfologická podpora pro více než 80 jazyků a jazykových variant
- Intuitivní práce s formátovacími znaky díky chytrému systému markupů
- Duální konkordantní vyhledávání jak ve výchozím, tak v cílovém jazyce
- Synchronizované náhledy pro všechny typy projektů
- Návrhy překladů z překladové paměti a systému strojového překladu ve stejném editoru
- Převod hlasového záznamu na text

www.star-group.net
praha@star-group.net
+420 233 355 377
+420 608 320 100

STAR Group
zal. 1984

Vývoj obsahu a software | Jazykové služby | Distribuce obsahu | Podpora digitalizace

Obsah

Třicet let **4**

Foto z obálky **4**

Patron náš očima, štětcem a dlátem starých mistrů **4**

Z translatologické bibliografie *I. Čeňková* **5**

Památce dr. Charifa Bahbouha Ph.D., CSc. *J. Bičovská* **8**

Kvalita prekladu vo veku digitálnej transformácie *(recenze M. Dulová)* **10**

Strojový překlad a stav překladatelské profese *D. Landes* **11**

Jeronýmovy dny 2020 **17**

Diskuze o digitálním minimalizmu s Matějem Krejčím *K. Filgasová* **21**

Jarní balíček 2021 **23**

Copingové strategie *N. Hynková Dingová* **26**

Jak se z toho nezbláznit aneb autenticita tlumočníka znakového jazyka *D. Herianová* **30**

Výlet bude (jenom nevíme kdy) *A. Šourková* **33**

Dále vyšlo (nebo vyjde)… *A. Šourková* **34**

Třicetiletí JTP

Jednota vloni vzpomněla svých třicátých narozenin. Oslava se ze známých důvodů konati nemohla a dá-li Jeroným, uspořádáme ji společně někdy během roku, až nám bude dovoleno opět se hromadně družit. Ze stejných důvodů vychází opožděně, až letos, publikace ***30 let Jednoty tlumočníků a překladatelů*** *v diplomové práci Elišky Bělouškové Zemanové*.

Ano, čtete správně. Naše bohulibá organizace toho již zažila a vykonala tolik, že studentce Ústavu translatologie FF UK stála za vypracování diplomové práce. Obsahuje historii JTP od jejího založení v roce 1990, rok po roce, až do termínu odevzdání diplomky v červenci 2019. Byla obhájena, autorce ještě tímto blahopřejeme a po redakční úpravě ji vydáváme knižně.

Na 80 stranách naleznete mimo výše uvedeného též chronologický přehled vzdělávacích akcí, publikační činnosti, soutěže Slovník roku a účasti na veletrzích Svět knihy, dabingové soutěže o cenu Františka Filipovského, výletů a výjezdních zasedání, vzdělávacích akcí Jeronýmovy dny a Mladý Jeroným aj. Jednotlivé kapitoly jsou doprovázeny fotodokumentací.

Publikace stojí 150 Kč, pro členy JTP a přidružených organizací (ASKOT, ČKZJ) 100 Kč při osobním převzetí na sekretariátu JTP, při zaslání poštovné a balné 30 Kč. Objednávky mailem na adrese **jtp@jtpunion.org**.

Foto z obálky

Na obálce ToPu posledních ročníků nacházíme významné osoby z oblasti tlumočení a překladu, nebo kolegyně či kolegy, přednášející na našich akcích pro členy i pro veřejnost. Někdy se pak na obálce objevuje patron náš, sv. Jeroným. Toho však v tomto čísle uvidíte na více stránkách, pohledem a štětcem Mistrů. Soutěž o umístění na obálku tentokráte vyhrál psychedelický zajíček, symbol jara a tudíž i našeho Jarního balíčku, jak jej zpodobnil náš milý grafik Šimon Sedláček. Více o celé akci na str. 23.

Patron náš očima, štětcem a dlátem starých mistrů

Svatého Jeronýma, patrona překladatelů, vídáme v našem časopise často a v různých podobách. Nyní však můžeme ctěnému čtenářstvu představit obsáhlejší sbírku děl, jež nám věnoval náš dlouholetý člen a podporovatel, knihomol a sběratel tisků všemožného druhu a původu, pan Klaus Dichter. Zde uveřejňujeme jen kopie, originály jsou pečlivě uloženy na půdě našeho sídla na Senovážném náměstí.

Lionello Spada (1576–1622)

Simon Vouet (1590–1649)

Jan van Eyck (1390–1441)

→ *Pokračování dále v tomto čísle...*

Z translatologické bibliografie

Eva Molnárová (ed.). Od textu k prekladu XIV, 1. část, Jednota tlumočníků a překladatelů, Praha, 112 stran, 2020, (elektronický formát – CD), ISBN 978-80-7374-129-7 (1. část).

Již 14. ročník této známé publikace vychází tentokrát pouze elektronicky – na CD (celkem 2 – viz níže). Na prvním cédéčku najdeme celkem 14 statí od šestnácti kolegyň a kolegů z univerzit v Banské Bystrici, Prešově, Bratislavě a Ostravě. K hlavním tematickým okruhům publikovaných příspěvků patří problematika překladu právních textů. Autoři se věnují analýze konkrétních translatologických otázek, specifikům právního překladu a potřebě průběžné a systematické inovace výuky právního jazyka. Sborník má široký záběr – v jednom z příspěvků je představen slovník slovenských právnických termínů, otázky právnické terminologie jsou obsahem komparativní studie o cizojazyčných termínech, podnětná je stať zabývající se významnou rolí hodnocení kvality překladu právních textů při výuce jakožto nástroje přispívajícího k posílení revizních kompetencí studentů. Další autor popisuje model pro lokalizaci terminologie z oblasti softwaru a poukazuje na problémy překladatelů při vyhledávání terminologie z nejrůznějších oborů. Z publikace vyplývá, že se postupně tradičním tematickým okruhem stává i oblast medicíny a farmacie – přečteme si o tlumočení ve zdravotnictví. Nechybí ani reakce na současnou pandemii covidu-19, dozvídáme se i o nových slovech, jež vznikají a používají se ve slovenštině a němčině v souvislosti s koronavirem. Dva příspěvky jsou zaměřené na překlad a adaptací názvů a vlastních jmen, zejména zeměpisných toponym a středoevropských kulturních reálií z/do cizích jazyků, Uveďme i články o konkrétních aspektech odborné komunikace, tj. o nezbytných interkulturních kompetencích při přípravě budoucích diplomatů, o nutnosti znalosti reálií, ale problematiku tlumočnického zápisu při konsekutivním tlumočení, velmi zajímavý je i článek o výskytu falešných internacionalismů v textech, ilustrovaný na konkrétním příkladu slovenštiny a španělštiny a srovnání s dalšími jazyky.

I. ČEŇKOVÁ

Alena Ďuricová (ed.). Od textu k prekladu XIV, 2. část, Linguistic Landscape. Jednota tlumočníků a překladatelů, Praha, 88 stran, 2020, (elektronický formát – CD), ISBN 978-80-7374-129-3 (2. část), 978-80-7374-128-0 (komplet).

Obsah tohoto druhého cédéčka vznikl za přispění Agentury na podporu výzkumu a vývoje na základě Smlouvy č. APVV 18 – 0115 a je součástí řešení projektu „Jazyk ve městě – dokumentování multimodální sémiosféry jazykové krajiny na Slovensku a z komparativní perspektivy“. Jazyk, odborná slovenská i cizojazyčná komunikace, text, interkulturalita a překlad zde nabízejí průniky s dalšími tématy, která rozšiřují a obohacují tradiční diskutovaná témata. V celkem devíti statích je k nim přiřazena problematika jazykové krajiny, která je výsledkem práce výzkumného týmu badatelů z Filozofické fakulty Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici, Fakulty aplikovaných jazyků Ekonomické univerzity v Bratislavě a Pedagogické fakulty Univerzity J. Selyeho v Komárně, ale i dalších lingvistů a odborníků. Jazyk v různých podobách a slovo v širokém spektru interpretací posouvá společné směřování právě do prostoru jazykové krajiny. Dočteme se například o vizuálním smogu, o obrazných pojmenováních a vizuální sémiotice jazykové krajiny zejména v Banské Bystrici a okolí, jakož i kolem Komárna, o rodově vyváženém jazyce během koronavirové pandemie v Banské Bystrici a Mnichově, o toponymech či místních nářečích jako nástroji expresivizace atd. Všechny příspěvky obsahují skutečně zajímavě prezentované postřehy a avizují nové perspektivy pro další výzkum v této ještě ne zcela probádané oblasti.

I. ČEŇKOVÁ

Babel, časopis Mezinárodní federace překladatelů FIT, roč. 66, č. 4/5, 2020. ISSN 0521-9744.

Obsáhlé dvojčíslo 4/5 časopisu Babel (přes 300 stránek) z roku 2020 vychází jako zvláštní vydání, které je celé věnováno devátému zasedání Asijsko-Pacifického fóra překladu a tlumočení (*Asia-Pacific Translation and Interpreting Forum: APTIF)*, jež se konalo v červenci roku 2019 v Soulu, hlavním městě Jižní Koreje. Fórum si zvolilo přitažlivý titul: *Realita versus Iluze,* a ještě zajímavější podtitul: *Od morseovky ke strojovému překladu.* Dvojčíslo obsahuje výběr dvaceti příspěvků přednesených na tomto zasedání, jehož se účastnili zástupci z profesní překladatelské a tlumočnické komunity, z řady čínských a jihokorejských univerzit, kde se vyučuje překlad a tlumočení. Fórum bylo také příležitostí pro připomenutí si a oslavu 40. výročí existence studijního oboru tlumočnictví a překladatelství na Hankuk Univerzitě zahraničních studií – GSIT (*Graduate School of Interpretation & Translation)* v Soulu.

Právě tomuto tématu – čtyřicetileté historii a změnám v oblasti výuky překladu a tlumočení v dnešní Koreji je věnováno hned několik statí a badatelé a vyučující z této školy jsou podepsáni i pod mnoha dalšími články v tomto čísle. Najdeme zde tedy celkem dvacet článků, jejichž autory jsou téměř vyrovnaně buď čínští, nebo korejští akademici. Téměř polovina příspěvků je věnována tlumočnickým tématům. O čem tedy jsou? Přečteme si třeba, zda věk, ve kterém se naučíme cizí jazyk, ovlivní náš přístup k lingvistickým řešením při simultánním tlumočení. Nebo zda to, že máme k dispozici výchozí text projevu, má dopad na náš výkon při simultánním tlumočení rychlých řečníků. Ale pomůže to vždy studentům při nácviku tlumočení? Dále je zde poučná empirická studie o časových proměnných při tlumočení s pilotáží mezi znakovým a mluveným jazykem. Jak snížit stres studentů při tlumočení? Opět je zde na toto téma zveřejněna další empirická studie. Obsah a průběh online kurzu pro širokou veřejnost – s využitím multimodálních výukových prostředků – zaměřeného na získávání a rozšiřování znalostí a dovedností, jak a co tlumočit, je popsán v dalším příspěvku. Zcela jistě zaujme i článek o profesní identitě korejských free-lance tlumočníků – mužů, kteří se v této především ženské profesi často složitě prosazují a získávají si respekt. Případová studie se věnuje náboru a hodnocení kvality překladatelů a tlumočníků na korejském trhu práce. Etický kodex překladatelů v Koreji a jeho nutná aktualizace je analyzován dvěma autory z GSIT školy. Přečteme si také o mezititulcích u čínských němých filmů, o současných cizojazyčných živých titulcích s pomocí hlasové technologie, o překladech klasické anglofonní literatury pro děti v Číně – zejména s pomocí bilingvních obrázkových knih, o etice překladů v médiích a dopadech na strojový překlad a v závěru také úvahu o tom, jak přistupovat k výuce překladu v dnešní době plné technologických novinek a využívání CAT nástrojů, jež od lidského překladatele vyžadují zejména schopnost kvalitní revize. Časopis je k dispozici prezenčně na sekretariátu JTP a také v knihovně Ústavu translatologie.

I. ČEŇKOVÁ

Babel, časopis Mezinárodní federace překladatelů FIT, roč. 66, č. 6, 2020. ISSN 0521-9744.

Poslední číslo časopisu Babel z roku 2020 obsahuje šest odborných studií, zaměřených na řadu aktuálních otázek z teorie a praxe překladu i tlumočení, a to v různých kontextech a různých jazykových párech. Postupně si je všechny stručně probereme.

V první stati tři autoři z předních čínských univerzit (Pekingská univerzita zahraničních studií, univerzita v Šen-čenu a Univerzita zahraničních studií v Guangdongu) navazují do značné míry na své kolegy (viz Babel č. 1, 2020) a podávají velmi dobře strukturovaný přehled i podrobnou kritickou analýzu uplynulých 40 let výuky tlumočení a odborného překladu v kontinentální Číně. Podrobně popisují interní i externí výzvy, jimž tento obor v Číně čelí od počátku 21. století. Snaží se tuto obsáhlou problematiku zpřístupnit všem vyučujícím překladu a tlumočení a zlepšit tak odbornou komunikaci v rámci mezinárodní translatologické akademické komunity. Doporučuji všem zájemcům o tuto problematiku a upozorňuji i na užitečnou bibliografii v závěru stati.

Ve druhém článku, jehož autorem je *Mohammed Q. Shormani* z univerzity Ibb v Jemenu, se společně pokusíme odpovědět na otázku, zde se dá překládat i kultura. Sám autor se snaží na tuto otázku odpovědět pomocí případové studie, kdy dvacet studentů posledního ročníku studijního oboru anglický jazyk překládalo třicet anglických přísloví do arabštiny poté, co se věnovali i studiu kulturních aspektů spojených právě s problematikou přísloví. Odpověď autora na otázku položenou v nadpisu samotného článku je následně pozitivní.

Ve třetím příspěvku *Wang Hanchi (Emilie)* z univerzity Jiaotong ve městě Si-an v čínské provincii Šen-si píše o tom, jak byla a je překládána *Diamantová sútra*, nejrozšířenější text mahájánového buddhismu, do čínštiny. Zejména se zamýšlí nad tím, jak vnímat „zdrojový text“ a jaké překladatelské metody volit i pro současnou buddhistickou literaturu a doporučuje interdisciplinární dialog.

Ve čtvrtém článku autorky *María Dolores Rodríguez Melchor* a *Elena Aguirre Fernández Bravo* z Comillas Pontifical Univerzity v Madridu, *Manuela Motta* ze Ženevské univerzity, *Olga Jegorova* z Moskevské státní lingvistické univerzity a z Univerzity v Astrachani, *Kate Fergusson* z Bogazici univerzity v Istanbulu a konečně *Tamara Mikolič Južnič* z Univerzity v Lublani informují podrobně o průběhu a výsledcích společného evropského projektu ERITON, který byl zaměřen na přípravu budoucích konferenčních tlumočníků v evropských (EU) partnerských univerzitách a v univerzitách v tzv. třetích zemích (mimo EU) s využitím moderních technologií, konkrétně na výuku tlumočení pomocí videokonferenčního zařízení a na simulované tlumočené virtuální konference, organizované pro studenty všech zúčastněných univerzit. Anonymní dotazník, který studenti vyplňovali na závěr projektu, potvrdil, že studenti tento způsob výuky s pomocí moderních komunikačních a technologických nástrojů velmi ocenili, především pak možnost aktivního využití řady celé řady jazykových kombinací ve vzájemné komunikaci a interakci s kolegy z jiných univerzit, se kterými by jinak v kontaktu být nemohli.

Pátá stať od autorky *Vanessy Palomo Berjaga* z Autonomní univerzity v Barceloně se zabývá problematikou shod a rozdílů mezi překladem a originálem. Inspiruje se odbornými články badatelky Kitty van Leuven Zwart z Amsterdamu na toto téma, volí rovněž komparativní metodu, ale porovnává různé překlady téhož originálu a snaží se mezi nimi najít nějaký vztah. Jako základ pro svůj výzkum si vybrala

katalánský překlad Shakespearova *Macbetha* z roku 1959 (překladatel Josep M. de Sagarra) a srovnává jej s dalšími překlady – francouzskými, španělskými i staršími katalánskými – aby zjistila, zda tyto texty měly vliv na překlad Sagarry.

Poslední příspěvek od *Su Wenchao* z univerzity zahraničních studií v čínské provincii Guangdongu a od *Li Defeng* z univerzity v Macau zkoumá pohyb očí tlumočníka v průběhu tlumočení z listu z čínštiny do angličtiny a z angličtiny do čínštiny. Zajímá je, zda směr tlumočení má vliv na způsob práce s textem.

Tentokrát v tomto čísle časopisu Babel najdeme i část *Ze života FIT,* kde jsou uveřejněny aktuální tzv. poziční dokumenty o roli FIT ve společnosti, v oblasti překladu, terminologie a tlumočení.

V části Bibliografické informace (s. 1033–1049) najdeme tři zajímavé recenze, všechny mimochodem zpracované čínskými badateli, o aktuálních kolektivních či autorských publikacích. První se orientuje na institucionální překlad a podporu kvality v oblasti mnohojazyčné komunikace: Fernando Prieto Ramos (ed.). *Institutional Translation for International Governance: Enhancing Quality in Multilingual Legal Communication.* London: Bloomsbury, 2018. Druhá recenze je o monografii od Lintao Qi, věnované problematice anglických překladů. *Jin Ping Mei English Translations: Texts, Paratexts and Contexts.* London and New York: Routledge, 2018. Poslední recenze je o publikaci autorek Rachel Weissbrod a Ayelet Kohn: *Translating the Visual: A Multimodal Perspective.* London and New York: Routledge, 2019.

PROF. PHDR. IVANA ČEŇKOVÁ, CSC.
ÚTRLFF UK

INZERCE

MEDIA market

Vážení majitelé/jednatelé překladatelských agentur,

čelíte poklesu zakázek po více než roce nouzových opatření? Čelíte rostoucímu tlaku konkurence? Máte obavy, že nedokážete financovat stále náročnější služby nezbytné pro chod dnešní překladatelské firmy? Hrozí, že neudržíte svoji firmu v chodu? Nemáte nástupce a uvažujete o ukončení činnosti?

Možným řešením je spojení sil s dalšími agenturami např. formou akvizice/fúze. To je cesta, o které uvažujeme i my. Přínos je zřejmý. Spojením technických i lidských zdrojů můžeme ušetřit náklady na softwarové a IT vybavení, můžeme sdílet odborné zkušenosti, rozšířit nabídku služeb, rozšířit databázi zákazníků, posílit postavení na trhu a stát se tak důvěryhodným partnerem i pro ty největší a nejnáročnější zákazníky.

Ozvěte se nám a pojďme probrat možnosti akvizice/fúze našich firem.

Marek Schilla
jednatel – MEDIA MARKET s.r.o.
schilla@mem.cz

Památce dr. Charifa Bahbouha, Ph.D., CSc., pedagoga, nakladatele a publicisty

Dva dny před koncem minulého roku, ve věku 79 let, zemřel dr. Charif Bahbouh, Ph.D., CSc., původem ze Sýrie, od počátku příznivec a podporovatel Jednoty tlumočníků a překladatelů.

Těžko se píše nezaujatě o někom, s kým jsem strávila 55 let společného života. Nicméně si myslím, že byl u nás v podstatě nezastupitelnou osobou na poli česko-arabských vzájemných vztahů. Proto si zaslouží tuto malou vzpomínku.

Celý svůj život zasvětil propagaci české kultury v arabském světě a arabské kultury u nás. V letech 1960–1964 vystudoval na Karlově univerzitě v Praze obor slovanské jazyky, *(čeština, ruština a staroslověnština s vedlejším oborem arabština),* ve studiu ruštiny pak pokračoval na Lomonosovově univerzitě v Moskvě (1965–1967). Po ukončení studia krátce působil v Orientálním ústavu ČSAV. Pak začal učit ruštinu a arabštinu na Jazykové škole v Praze, kde zůstal jako učitel arabštiny až do důchodu.

Měl hluboké historické znalosti, jež postupně získával vyhledáváním různých historických souvislostí a vzájemných vztahů dvou zdánlivě vzdálených kultur, české a arabské, které se po staletí neustále nějakým způsobem ovlivňovaly a setkávaly. Stalo se to jeho celoživotním koníčkem.

Hned jak to bylo možné, založil v lednu 1990 nakladatelství a pojmenoval je po arabském filosofovi Ibn Rushdovi *(lat.Averroes)* – Dar ibn Rushd. (*Dar znamená v arabštině dům, nebo nakladatelství)* s hlavním zaměřením na vydávání učebnic, slovníků, ale i překladů krásné literatury z oblasti Orientu. Protože byl původem Syřan, jeho hlavním zájmem byla arabština a arabský svět. Vydal ovšem i Hindsko-český slovník, překlady z korejštiny, perštiny, učebnici turečtiny, indonéštiny, čínská přísloví a mudrosloví atd.

V devadesatych letech si pronajal maly prostor v Kolbenove ulici.. Jeho knihkupectví se brzy stalo oblíbeným místem setkávání nejen běžných čtenářů z blízkého okolí, ale mnoha studentů a znalců orientálních jazyků, místem diskusí hlavně o kultuře, historii a současnosti u nás i v arabském světě, jenž mu byl nejblíž. Pro hosta byla vždy připravena židle, čaj, nebo arabská káva. A dobré slovo. Byl to v podstatě takový malý Orient. Později se přestěhoval s knihkupectvím do Husovy ulice. Posledním místem bylo pravé křídlo divadla Gong. Od roku 2005 už se věnoval jen psaní a vydávání knih.

Když jsme nakladatelství zakládali, vydali jsme v technických možnostech, jaké tenkrát byly dostupné, první malou knížečku Arabská přísloví a mudrosloví. Arabštinu jsme psali na obyčejném arabském psacím stroji, stejně tak češtinu. Pak jsme lepili papírky dohromady. Každá stránka byla v podstatě malá koláž. Reprodukovalo se to na folii a tisklo. Z dnešního pohledu dílo zcela amatérské, hodně pracné, ale jinak to tenkrát nešlo. Měli jsme radost. Knížka šla celkem na odbyt, protože tu předtím nic takového nevyšlo. První náklad se nám v pohodě vešel pod postel.

Myslela jsem si, že tím naše činnost skončí, ale to byl můj velký omyl. Manžel mě postupně získával pro tuto činnost, která mi zdaleka nebyla cizí, protože jsem v šedesátých letech pracovala jako technická a výtvarná redaktorka v nakladatelství Vyšehrad. Začala jsem s ním spolupracovat netušíc, že se to protáhne na třicet let s přibližně třemi sty vydanými tituly. Musela jsem se ještě hodně učit pracovat na sazbě a úpravách. Zcela jinak, než se to dělalo v šedesátých letech ve Vyšehradu. Naučila jsem se připravit sazbu, ilustrace i obálku na počítači. Dnes dodávám podklady pro knihu elektronickou cestou. Pokaždé mám však trému, jak kniha dopadne. Vždy mám strach, že mi nějaká maličkost unikne. Nejnáročnější byly korektury arabských textů a kombinace arabštiny s latinkou. Přestože jsem studovala arabštinu, byly to nekonečné hodiny oprav u počítače nad učebnicemi a slovníky. Manžel seděl vedle mě a dával mi pokyny, kde mám jakou chybičku v arabštině opravit. Nebýt toho, že jsme takto mohli spolupracovat, asi by mnohé náročnější publikace česko-arabské nevyšly. Manželovo nadšení a úsilí se po celá léta nezastavilo.

Dva roky se věnoval mapování a digitalizaci arabských rukopisů v Národní knihovně v Praze Ve spolupráci s Národní knihovnou, UNESCO a Albertina Icom pak vydal brožuru Digitalizace arabských rukopisů v Národní knihovně. Rok nato vyšla ještě ve spolupráci s nakladatelstvím další brožura Digitalizace perských rukopisů.

Jeho posledním počinem bylo vydání Syrského dialektu a publikace Slovní druhy v arabštině (vyjma sloves). Kniha Slovesa v arabštině vyšla před deseti lety. Nebudu zde dál vyjmenovávat jeho autorské práce. Většinou se týkaly lingvistiky. Byly to učebnice, konverzační příručky, slovníky česko-arabské a arabsko-české, ale překládal i díla českých autorů do arabštiny a arabských do češtiny. Něco psal sám, něco s kolektivem autorů. Celkem to je sedmdesát knih, jejichž byl autorem nebo spoluautorem. Měl radost z každého ocenění, jehož se mu za tu mravenčí práci dostalo. Rád se zúčastňoval knižních veletrhů Svět knihy v Praze, ale i v Havlíčkově Brodě, nebo v Lysé nad Labem. Dvakrát jsme reprezentovali Českou republiku na knižním veletrhu v Tunisu.

Velmi si cenil několika prestižních cen, které dostal za své slovníky a encyklopedie od poroty Jednoty tlumočníků a překladatelů, ale i ceny zahraniční, již dostal v roce 2012 od Institutu for Advanced Studies in Systém Research and Cybernetics v Baden-Badenu za vydanou knihu Sociomaping of Teams syna Radvana Bahbouha.

Neustále měl nové plány a nápady. Pracoval do poslední chvíle, než svůj statečný boj s rakovinou slinivky prohrál. Zanechal mi tu několik rozpracovaných projektů, které jsem si dala za úkol s pomocí jeho přátel arabistů dokončit. Věřím, že tak nejlépe uctím jeho památku.

MANŽELKA JAROSLAVA BIČOVSKÁ

Kvalita prekladu vo veku digitálnej transformácie

Knihu vydala v anglickom jazyku Nemecká asociácia tlmočníkov a prekladateľov (BDÜ) v novembri 2020. Editovali ju Jean-Marc Dalla-Zuanna a Christopher Kurz. Za stručným obsahom nasleduje podrobný obsah na 17 stranách. Význam kvality prekladu podčiarkuje v úvode aj skutočnosť, že veľkosť trhu s prekladmi sa odhaduje na 24,2 miliárd USD (Slator). Pomerne objemná kniha – 544 strán, je rozdelená do štyroch častí:

Prvá časť o **dimenziách kvality prekladu** sa zameriava v štandardizácii na normu ISO 17100, na zabezpečovanie a hodnotenie kvality. Pojednáva aj o rôznych definíciách kvality. Zaoberá sa i riadením rizika, chybami, kategóriami chýb a ich hodnotením. Nájdeme tu aj výpočet chybového skóre.

Druhá časť rozoberá **faktory, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú kvalitu prekladu** ako terminológia, kvalita zdrojových textov, špecializované poznatky prekladateľa a venuje sa aj úlohe kvality pri posteditovaní strojového prekladu.

Tretia časť sa sústreďuje na **komponenty ekosystému prekladu a na ich vplyv na kvalitu prekladu.** Sú to napr. tieto komponenty: automatické zabezpečovanie kvality, kvalita prekladových pamätí a zabezpečovanie kvality prekladu vo vzťahu k neurálnemu strojovému prekladu. Zaujme aj tabuľka jazykových dvojíc zoradená podľa kvality strojového prekladu z anglického do iného jazyka. Český jazyk sa umiestnil na 17. a slovenský na 38. mieste z 49 hodnotených jazykov. Pri preklade do angličtiny z češtiny a slovenčiny je výsledok podobný – 16. a 37. miesto.

Štvrtá časť prezentuje **prípadové štúdie a príklady z praxe** z oblasti financií, multimédií, softvéru, technologického sektora a medzinárodných inštitúcií i mimovládnych organizácií. Hodnotné sú príklady z významných spoločností ako napríklad VW, SAP a ZF Friedrichshafen AG.

Za každou časťou nasleduje zoznam použitej literatúry. V závere sa publikácia zaoberá budúcnosťou kvality prekladu. Knihu uzatvárajú stručné informácie o všetkých autoroch príspevkov a index. V texte ostali niektoré nemecké termíny neprelo-žené do angličtiny, čo môže spôsobiť problém čitateľom, ktorí neovládajú nemecký jazyk.

Kvalita prekladu má bezpochyby veľký význam. Preto môžeme len vítať, že tejto širokej a nie celkom jednoznačnej téme sa táto publikácia venuje. O kvalite prekladu sa diskutuje už veľmi dlho a ovplyvňujú ju bezpochyby mnohé faktory. Som presvedčená, že čitateľom táto publikácia určite pomôže pri plnení požiadaviek, ktoré je nutné splniť aby sa dosiahla vysoko špecializovaná kvalita, podľa možností v čo najväčšom počte rôznych oblastí prekladu.

Publikácia je dostupná aj v online knižnici pre zákazníkov vydavateľstva. Knihu (cena 37 eur plus poštovné) si môžete objednať na **https://www.bdue-fachverlag.de/leistungen/fachverlag/buecher**, ak nehovoríte po nemecky, možno použiť kontakt **fachverlag@bdue.de**.

Translation Quality in the Age of Digital Transformation, Edited Volume, Jean-Marc Dalla-Zuanna, Christopher Kurz (Eds.).
ISBN 978-3-946702-12-2

MIROSLAVA DULOVÁ
tlumočnice a překladatelka

Strojový překlad a stav překladatelské profese

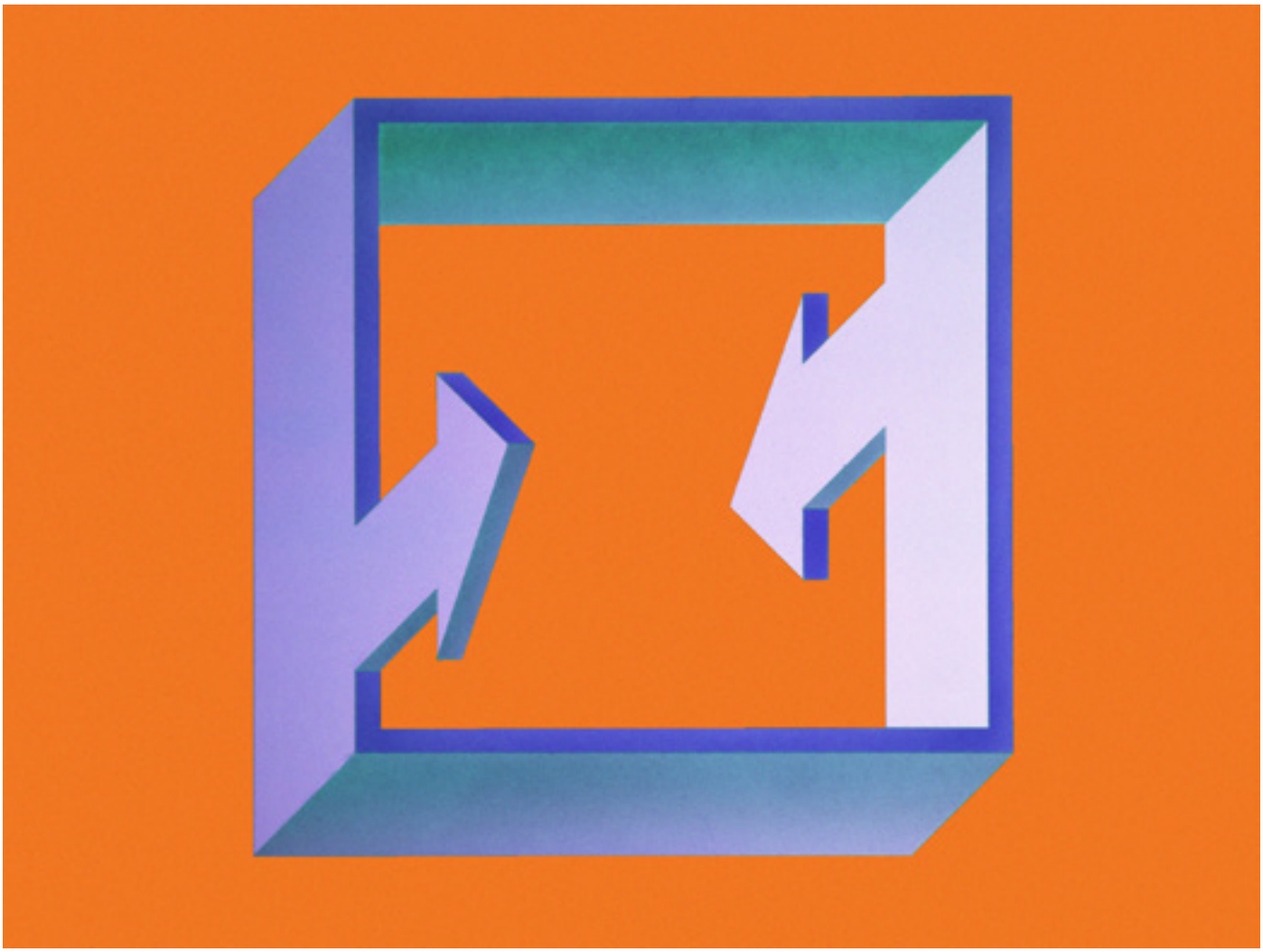

Technologický pokrok je současně prokletím i požehnáním. Může otevírat dveře, ale také ohrožovat existenci a otřást celými systémy.

Pokrok v oblasti strojového překladu s sebou přinesl změnu v překladatelské profesi. Vyvstává otázka, zda jako překladatelé nevyjdeme v budoucnosti z módy. Pokud se však blíže podíváme na všechna fakta, rychle si uvědomíme, že to není stroj, co ohrožuje živobytí lidí živících se překládáním. Problém ve skutečnosti spočívá v hospodářském modelu, který byl ještě před umělou inteligencí (Artificial Intelligence, AI) a strojovým překladem (Machine Translation, MT) koncipován tak, aby snižoval hodnotu vykonané práce a vykořisťoval jednotlivé poskytovatele služeb.

V tomto příspěvku bych se chtěl podívat na aktuální situaci v překladatelské profesi a na roli strojového překladu.

K tomu vysvětlím, jak veřejnost vnímá veřejné platformy pro strojový překlad, jaký vliv může mít praxe post-editace strojového překladu na kvalitu literárního textu a proč je skutečný problém překladatelského cechu třeba hledat v ekonomických strukturách odvětví. A na závěr přijde krátké ohlédnutí za riziky, která v sobě skrývá strojový překlad.

Již nyní můžeme prozradit jedno: pokud odvětví v budoucnu nevsadí na udržitelné pracovní postupy pro všechny zúčastněné osoby, samo se připraví o základ své existence.

Moje poznatky vycházejí výhradně z vědeckého časopisu **Translation Spaces, Volume 9, Issue 1, 2020**.

To nejdůležitější v kostce

Veřejnost

- Veřejnost přeceňuje možnosti strojového překladu, protože informace o něm nejsou dostatečně objektivní a vyvolávají falešná očekávání.
- Uživatelé musí být poučeni o limitech strojového překladu.

- Je třeba vyjasnit otázku odpovědnosti při používání strojového překladu.

Kvalita

- Ve srovnání s čistě lidským překladem se při využití strojového překladu a post-editace ztrácí třetina „hlasu“ (tj. osobního stylu) překladatele.
- To je problematické, protože takové texty působí zaměnitelně, neosobně a snáze se vytrácejí z paměti.

Hospodárnost

- Současný systém, který je zaměřen pouze na krátkodobý zisk, se musí změnit směrem k udržitelnosti, aby mohl i nadále existovat.
- Post-editace je komplexní úkol, který musí provádět vysoce specializovaní odborníci. Nešetří čas ani peníze v takovém rozsahu, jak se tvrdí.

Rizika

- Hmotné a nehmotné škody způsobené chybami při překládání
- Otázky související s právní odpovědností
- Internetová bezpečnost

Co mohou překladatelé udělat?

Jako účastníci pracovních procesů mají překladatelé právo na zastupování a ochranu svých zájmů. Kromě toho mohou očekávat, že pracovní postupy jsou koncipovány tak, aby i jim vyhovovaly.

Musí svým spolupracovníkům a klientům dát na vědomí, že neakceptují všechny pracovní podmínky a že pro dobrou spolupráci je nutno zajistit určité standardy.

K tomu je nezbytné vytvořit síť s kolegy a dalšími nezávislými pracovníky a organizovat se. Tímto způsobem si lze vyměňovat zkušenosti týkající se rozumných, zdravých a udržitelných pracovních podmínek. Jejich utajování slouží konec konců jenom klientům, popřípadě velkým agenturám, jednotlivec je tím pouze značně omezován.

Prezentace a vnímání strojového překladu veřejností

Média hrají klíčovou roli při přenášení informací a tím ovlivňují vnímání určitých témat veřejností. Proto se vyplatí podívat se na to, jaká představa o (strojovém) překladu je vsugerována veřejnosti.

Překladové nástroje jako Google překladač, DeepL nebo Microsoft překladač jsou v médiích hodnoceny **převážně pozitivně**. Informace o nich jsou však stěží výstižné a často i objektivně nesprávné. Vzhledem k tomu, že přístup k těmto nástrojům i jejich užívání jsou relativně jednoduché, uživatelé schopnosti MT často přeceňují a současně podceňují komplexnost překladů obecně.

Z pozitivně laděných mediálních zpráv vyplývá, že neuronové sítě i strojové učení v posledních letech systémy automatického překladu značně zlepšily. Microsoft dokonce tvrdil, že jeho interní systém pracuje **na úrovni lidského překladatele**, což však **jiní** popřeli. Média však toto tvrzení bez ověření přijala a šířila dále. Články o MT se často zaměřují na výhody systémů automatického překladu, přičemž informace pocházejí většinou přímo od vývojářů těchto nástrojů. Jedná se tedy spíše o reklamu než o kritický popis skutečnosti. MT je navíc často zobrazován jako neomylný a vyloženě „magický“. Počítačovému nástroji jsou v důsledku toho připisovány lidské kvality a pohlíží se na něj jako na samostatně jednající subjekt. To v uživateli vzbuzuje očekávání, že se AI chová jako člověk a pracuje stejně efektivně.

Negativní mediální prezentace MT jsou často humorné nebo popisují situace, jež mají čtenáře šokovat. Takové články se proto nacházejí většinou v bulvárním tisku a zaměřují se na jazykové chyby. I zde chybí objektivnost a pobavení se dává přednost před osvětou.

Neutrální prezentace, které se objektivně zabývají pozitivními a negativními aspekty techniky, jsou oproti tomu mimo odborné kruhy velice vzácné.

V důsledku podávání málo podrobných informací mají uživatelé stěží představu o tom, jak nástroje MT fungují. Odpovědnost přitom nese vždy uživatel. Kdo chce vyhotovit překlad pro odborné účely, musí být schopen učinit informované rozhodnutí o tom, zda potřebuje profesionálního překladatele nebo si vystačí s online nástrojem.

Ve veřejné diskusi jsou často ze stolu smeteny důležité faktory, samozřejmé pro odborníky v oblasti překladu, např. že MT není stejně vhodný pro všechny druhy textu. To vede do značné míry k snižování hodnoty práce profesionálních překladatelů. Aby se posílila role jednotlivých hráčů i profese jako celku, musí být společnost lépe seznámena s různými postupy při překládání i jejich riziky.

Zdroj: **Machine translation in the news A framing analysis of the written press, Lucas Nunes Vieira, University of Bristol**

Hlas lidských překladatelů

Ačkoli se občas tvrdí, že strojový překlad je již schopen poskytovat hrubé překlady v literární oblasti, je třeba ještě vyjasnit několik etických otázek. Patří sem i ta, jak důležitý je hlas překladatele.

Hlas překladatele se projevuje ve stylistických preferencích, záměrných odchylkách od zdrojového textu, různých rozhodnutích učiněných při překládání i v dalších subjektivních prvcích. Hlasy překladatelů jsou samozřejmě zahrnuty i do překladatelských nástrojů, protože právě oni dodávají data sloužící pro trénování AI. Je zde však smícháno mnoho hlasů, takže již nelze rozpoznat individuální tóny. Existuje přitom riziko, že styly různých autorů zpracované stejným překladačem budou homogenizovány, protože překladač nemůže zkoumat jazykové zvláštnosti. Naopak by se mohlo stát, že díla stejného autora budou heterogenizována, jestliže budou při převodu použity různé překladače.

Dorothy Kennyová a Marion Wintersová ve svém experimentu konkrétně zjišťovaly, do jaké míry je hlas překladatele „utlumen“ při použití MT s post-editací ve srovnání s čistě lidským překladem. Spolupracovaly přitom s překladatelem Hansem Christianem Oeserem, jenž před dvaceti lety přeložil do němčiny knihu F. Scotta Fitzgeralda „The Beautiful and Dammed“. V tomto experimentu měl Oeser post-editovat strojový překlad Fitzgeraldova textu a takto vzniklý text byl následně srovnán s původním překladem.

Jako názorný příklad posloužila v experimentu níže uvedená věta.

Originál: *After a fortnight Anthony and Gloria began to indulge in ‚practical discussions,‘ as they called those sessions when under the guise of severe realism they walked in eternal moonlight.*

Strojový překlad: *Nach zwei Wochen begannen Anthony und Gloria, sich in „praktischen Diskussionen“ zu vergnügen, wie sie diese Sitzungen nannten, als sie unter dem Deckmantel des strengen Realismus in einem ewigen Mondlicht wandelten.*

Post-editovaná verze: *Nach zwei Wochen begannen Anthony und Gloria, sich in „praktischen Diskussionen“ zu ergehen. So nannten sie jene Sitzungen, da sie unter dem Deckmantel eines strengen Realismus in ewigem Mondlicht wandelten.*

Původní překlad: *Nach vierzehn Tagen begannen Anthony und Gloria*

sich in „praktischen Diskussionen" zu ergehen; so nannten sie es, wenn sie zusammensaßen und hinter der Maske strenger Vernunft in ewigem Mondenschein wandelten.

Kennyová a Wintersová zjistily, že pokud se kombinuje strojový překlad s post-editací provedenou profesionálem, ztrácí se zhruba jedna třetina jazykových charakteristik překladatele.

Nyní zbývá rozhodnout, zda je tato ztráta v přiměřeném poměru k údajně zvýšené efektivnosti a úspoře času.

Zdroj: **Machine translation, ethics and the literary translator's voice, Dorothy Kenny and Marion Winters, Dublin City University | Heriot-Watt University**

Ekonomický aspekt

Digitální taylorismus a překladatelská profese

Současná situace

Ať už vědomě nebo náhodně, překladatelská profese se v současnosti funguje podle systému **digitálního taylorismu**. Tento systém je moderní formou takzvaného **vědeckého managementu**, podle něhož jsou pracovní procesy rozděleny do menších celků a připraveny pro jednotlivé pracovníky. Pracovníci jsou sledováni, zda svoji práci vykonávají správně. Hlavní motivací pro pracovníky je v tomto scénáři vyplácená odměna a bonusy za dobrý výkon. Cílem podniku je zvýšit efektivitu.

Takový systém může být ku prospěchu podnikům, jež se podřizují požadavkům akciového trhu a upřednostňují krátkodobý zisk pro akcionáře před udržitelností a rozumnými pracovními podmínkami. Takovéto nastavení priorit však má i značné slabiny.

Motivace je složitý konstrukt, zahrnující nejen odměňování, ale také mimo jiné dosažené cíle, smysluplnou práci, osobní růst, určitou míru odpovědnosti a také pracovní podmínky (Herzberg). Navíc je za současné ekonomické situace pro zaměstnance bonusem za dobrou práci i pouhé zachování jejich vlastního pracovního místa.

Jestliže jsou úkoly rozděleny do menších jednotek, ztrácí jednotlivec ze zřetele velký celek a tím i svůj etický úsudek. Tak se může stát, že se pracovníci podílejí na projektech, odporujících jejich vlastnímu morálnímu cítění. Rozdělení práce navíc vede ke stále komplikovanějším pracovním postupům s rostoucím počtem různých rolí.

Překladatelé, kteří nejen otrocky překládají slova, nýbrž analyzují výchozí text a do cílového jazyka přenášejí význam, musí jako příslušníci svobodného povolání bez přímého kontaktu s klientem i přes požadovanou vysokou úroveň kvalifikace uplatnit jen zlomek svých schopností na dílčí části projektu. Práce téměř postrádá pestrost a vzhledem k neustálým aktualizacím, např. u softwaru a videoher, jež vyžadují pravidelné záplaty, nejsou projekty v tradičním slova smyslu nikdy uzavřeny. Taková práce již není smysluplná, protože chybí uspokojení po úspěšném ukončení projektu a nedostaví se ani pocit profesionality, protože člověk málo kdy čelí náročným problémům.

Pracovníci mohou být snáze než kdykoli předtím monitorováni, zato motivace zůstává nevyřešeným problémem.

Situaci ještě komplikuje skutečnost, že nezávislí překladatelé nemají téměř žádný vliv na své pracovní prostředí a jsou odkázáni na etické jednání klienta. Jsou většinou izolovaní a neorganizují se. Mnoho z nich překládá v rámci vedlejší činnosti a stará se doma o rodinu. Jsou snadno nahraditelní, což ve spojení s nepravidelným příjmem a nulovými bonusy vyvolává nejistotu a stres. Proto je mnoho překladatelů **nespokojeno se svou prací** a pocit práce na běžícím pásu je nakonec vede k rezignaci.

Možná řešení

Překladatelské odvětví se příliš zaměřuje na maximalizaci zisku a hranice obecně přijímaných praktik se posouvají dále a dále. V ideálním případě by mělo dojít k přehodnocení situace s cílem dosažení udržitelnosti a dlouhodobě pozitivních pracovních podmínek pro všechny zúčastněné.

V roce 2020 už zaměření na růst prostě není aktuální a realizovatelné. Místo toho by se měli všichni zúčastnění zaměřit **na model tří pilířů**, ve kterém jsou stejnou měrou respektovány zájmy lidí, prostředí i efektivnosti. Svoji roli v něm hrají potřeby všech zúčastněných, je dlouhodobě zajištěna efektivnost a systém je koncipován tak, aby průběžně docházelo k regeneraci zdrojů. Pracovní prostředí se musí znovu postarat o přiměřené odměňování, sociální jistoty i dobrou komunikaci.

Pokud nedojde ke změně, vzniká riziko, že zkušení profesionálové odejdou do jiných odvětví a ztrátu dovedností nebude možno přiměřeně kompenzovat stálým proudem špatně placených nováčků. Přílišná důvěra v překladače **by navíc mohla mít za následek všeobecnou ztrátu kvality jazyka.**

Jinými slovy, překladatelská profese závisí na vytvoření udržitelného

systému pro své pracovníky, neboť jinak se připraví o základ své existence. Aby bylo dosaženo tohoto cíle, musí zákonodárce posílit postavení kvalifikovaných nezávislých pracovníků, překladatelé by se měli vzájemně propojovat a organizovat a velké firmy by také měly nezávisle navrhovat udržitelné systémy. Potřebný je otevřený dialog mezi všemi stranami a určitá míra ocenění vykonané práce každého jednotlivce.

Pokud si chce překladatelská profese zachovat i do budoucna svoji existenci, musí si položit následující otázky:

- Jak budeme uznávat rostoucí kvalifikaci překladatelů?
- Jaké možnosti dalšího rozvoje můžeme překladatelům nabídnout?
- Jaký má dopad ztráta talentu na udržitelnost našeho oboru?

Příprava příští generace překladatelů by měla navíc zahrnovat i výuku etických a udržitelných pracovních postupů.

Zdroj: **A tiny cog in a large machine Digital Taylorism in the translation industry, Joss Moorkens, Dublin City University**

Čas jsou peníze: Hodnota překladu

Poté, co jsme se podívali na aktuální situaci překladatelské profese a stanovili požadavek udržitelnosti, stojí za to určit hodnotu překladu ve věku umělé inteligence.

Podle pravidel tržní ekonomiky je hodnota produktu určována především výrobními náklady a časem, jakož i požadovanou kvalifikací pracovníků a vnímáním zákazníků.

Strojový překlad by měl vedle *výrobních nákladů* pozitivně ovlivňovat především faktor času. Čas však není významným měřítkem složitosti úkolu a k tomu požadovaných kvalifikací. Pokud se orientujeme na zdánlivě zvýšenou produktivitu, abychom stanovili hodnotu práce, má to za následek nanejvýše snížení hodnoty vykonané práce.

Podle tradičního chápání překladu existují tři pracovní kroky, které jsou všechny prováděny lidmi:

1. příprava textu,
2. první návrh nebo překlad a
3. úprava textu.

Post-editace strojově vyhotovených textů se podle normy ISO oproti tomu skládá z editace a opravy strojově přeloženého výstupu, což zpočátku vypadá jako méně vynaložené práce a času. Výkon překladače se tak zhodnocuje, zatímco u člověka se snižuje hodnota jeho výkonu. Post-editoři se však rázem ocitají v paradoxní situaci: musí provést co nejméně změn ve strojově přeloženém textu, ale zároveň mít cit pro detail a konečný produkt musí znít jako lidský překlad.

I když post-editace na první pohled vypadá jednodušší než tradiční postup, úkol překladatelů je mnohem komplikovanější.

Vedle glosářů, stylistických příruček a překladových pamětí je nyní MT čtvrtým podpůrným překladatelským zdrojem, jenž je třeba sledovat a kontrolovat, aby byla zajištěna konzistence s projektem a případnými spolupracovníky. Pokud zdroje navrhují protichůdné informace, je rozhodování pro post-editora často složitější než předtím. Je třeba porovnat každý jednotlivý návrh překladu, ověřit jeho platnost a konečně rozhodnout o finálním textu. Objektivně viděno, není tedy snižování hodnoty práce lidského překladatele oprávněné.

Toto snižování hodnoty, projevující se především nízkými honoráři a krátkými dodacími lhůtami, také vytváří nepoměr mezi kvalitou a pracovní dobou. Jak mohu nebo mám svědomitě pracovat, jestliže je práce složitější a odměna za ni naopak nižší?

Situaci ještě zhoršuje skutečnost, že poskytovatelé překladatelských služeb jsou na základě odhadu nákladů často placeni nikoli podle potřebného času, nýbrž podle počtu slov zdrojového textu. Kdo tedy provádí hodně úprav a investuje hodně času do svědomitého pátrání, musí počítat s ekonomickou ztrátou.

Na rozdíl od tvrzení odvětví, že post-editace je jednodušší a šetří čas, se překladatelé musí na překladač naladit a musí být rovněž schopni předvídat problémy. Což se přirozeně nestane přes noc, ale vychází to z praxe, důvěry ve vlastní dovednosti a solidní úrovně znalostí.

Odvětví tedy nepotřebuje levnější, nýbrž specializovanější pracovníky, což by podle tradiční logiky vlastně mělo vést ke zvýšení hodnoty překladu a lepšímu odměňování.

Ve skutečnosti se však honoráře za překladatelské služby za posledních 20 let nezvýšily. Překladatelé tedy museli již před zavedením strojových překladů akceptovat ztrátu příjmů a mají jen málo možností účinně vyjednávat o svých honorářích. Pokud bude strojový překlad využíván plošně podle současných obchodních praktik, mohou se honoráře snížit o dalších 40-85 %.

V současnosti musí překladatelé zvyšovat efektivitu a produktivitu už jen proto, aby zabránili dopadům inflace. Strojový překlad by se tedy neměl užívat za účelem úspory nákladů, nýbrž k posílení pozice překladatelů a zachování jejich příjmů.

Zdroj: **Time is Money and the value of translation, Félix do Carmo, University of Surrey**

Rizika strojového překladu

Nakonec se podívejme na rizika strojového překladu. Zde je třeba rozlišovat zhruba mezi třemi úrovněmi: způsobení škody klientovi / koncovému uživateli, odpovědnost a internetová bezpečnost.

I ten nejlepší program MT je náchylný k chybám a dopouští se typických překladatelských chyb, jež mohou v nejhorším případě koncového uživatele poškodit. Vzhledem k relativně vysoké kvalitě MT však může být pro post-editora obtížné tyto chyby odhalit. I zde platí: překladatelská profese potřebuje vysoce specializované pracovníky, aby se čelilo rizikům MT.

Protože AI není právním subjektem, je rovněž třeba vyjasnit otázky právní odpovědnosti. Dokud není obecně uznáván pojem elektronické osobnosti, nepřichází zde v úvahu povinnost nést odpovědnost, tzn. že AI není odpovědná za škody způsobené třetím osobám. V případě objektivní odpovědnosti je na vině vlastník, uživatel nebo vývojář AI. Zbývá objasnit, zda nese odpovědnost nezávislý post-editor nebo firma, která poskytuje platformu pro strojový překlad. V souvislosti s tím je třeba zvážit také otázku povinného pojištění a odpovědnost (a náklady na pojištění) musí samozřejmě doprovázet přiměřený honorář ve výši přiznávané znalci.

Pokud jde o internetovou bezpečnost, problematické jsou především bezplatné online nástroje, protože podle podmínek jejich užívání může být zadaný text použit k trénování překladače a je potom v síti volně přístupný pro všechny. Protože takové nástroje mohou používat vlastní zaměstnanci i nezávislí překladatelé a třetí osoby, je riziko úniku dat relativně vysoké. Oproti tomu placené verze těchto programů rozhodně splňují požadavky směrnic o ochraně dat.

Jak již v tomto příspěvku několikrát zaznělo, měl by každý, kdo uplatňuje rizikový management, usilovat o udržitelnost. Příjemné pracovní postupy pro všechny zúčastněné snižují pravděpodobnost používání nebezpečných nástrojů. Programy používané stálými překladateli je možno snáze zjistit než programy užívané nezávislými překladateli a vlastní platforma pro strojový překlad, z hlediska pohodlí uživatele srovnatelná s bezplatnými nástroji, odrazuje vlastní zaměstnance

od zadávání citlivých údajů online. Jestliže se nelze vyhnout outsourcingu, pak je nejdůležitější důvěra, spokojenost poskytovatele služeb (zejména díky spravedlivým honorářům) a dobrá komunikace.

Zlepšení jsou potřebná i ze strany zákonodárce. V normách ISO pro překlad chybí v současnosti předpisy týkající se zabezpečení dat, rizikového managementu a ochrany koncových uživatelů. Kromě toho je nyní bezpečnost produktů zaručována pouze originální dokumentací: v současnosti neexistuje směrnice, podle níž musí překlad dokumentace rovněž splňovat určité bezpečnostní požadavky.

Zdroj: **Risks in neural machine translation, Carmen Canfora and Angelika Ottmann, Johannes Gutenberg-Universität Mainz | Die RisikoScouts GbR**

Resumé

Shrňme si:

Pozitivní postoje veřejnosti ke strojovému překladu jsou dvojnásobně problematické. Nedostatečně objektivní podávané informace zkreslují skutečnost. Tradiční překladatelské služby se stále obtížněji prodávají laikům, jestliže je jim vsugerováno, že samotný překladač může přinést použitelné výsledky.

Potlačení hlasu lidského autora při post-editaci MT je zejména v literární a kreativní oblasti faktorem, jenž je třeba pečlivě zvážit.

Současné praktiky uplatňované v překladatelské profesi jsou stěží udržitelné a zapojení překladu pomocí AI do pracovních postupů procesy nezjednodušuje, nýbrž komplikuje. Pracovníci nejsou levnější, ale teoreticky dražší, protože musí být více specializovaní.

V neposlední řadě pak ještě existují některé právnické problémy, které nebyly definitivně vyjasněny, jako jsou např. otázky odpovědnosti, internetové bezpečnosti a možného poškození koncového uživatele.

Zároveň se ukazuje, že maximalizace zisku v tomto odvětví nemá budoucnost. Pokud se udržitelnost podle modelu tří pilířů nestane jádrem obchodní filozofie, odvětví dříve nebo později zkolabuje.

MT by měl být považován za pomůcku překladatele, nikoli za jeho náhradu, neboť bez člověka nefunguje.

Odvětví ovládané předními společnostmi se ovšem samo nezmění. Nezávislí překladatelé se musí spojit a společně usilovat o lepší smluvní podmínky.

Kromě toho se musí vnímání MT veřejností přiblížit realitě, aby se zabránilo dalšímu snižování hodnoty lidského překladu.

Maschinelle Übersetzungund die Lage der Übersetzungsbranche
https://filmuebersetzen.de/fileadmin/medien/MT_DanielLandes.pdf

Text **DANIEL LANDES**
Editoři **IMKE BRODERSEN, DAVID DREVS, JOHANNA KANTIMM, SONJA MAJUMDER**
Za laskavé podpory Asociace audiovizuálních překladatelů a překladatelek AVÜ (Die Filmübersetzer*innen)
PŘEKLAD ALENA ŠOURKOVÁ

Domenico Ghirlandaio (1448–1494)

Giovanni Bellini (1430–1516)

Antonello da Messina (1430–1479)

Novinky Nakladatelství Academia

www.academia.cz

ACADEMIA NAKLADATELSTVÍ

JERONÝMOVY DNY 2020

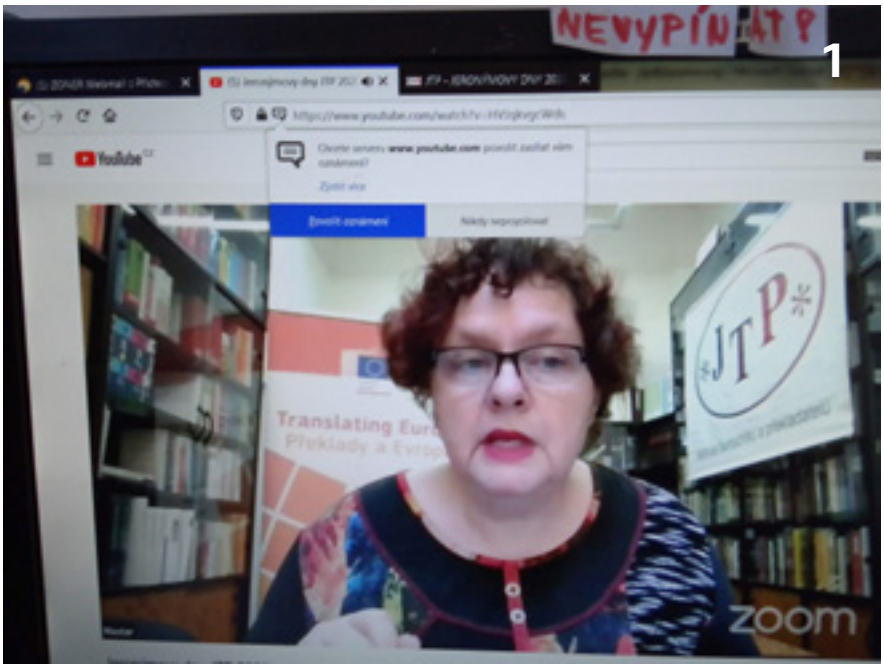

Loňské Jeronýmovy dny (polští kolegové ty své nazývají Hieronimki) se ze zřejmých důvodů poprvé konaly bez publika a nikoliv v našich třech přednáškových sálech v K-centru na Senovážném náměstí, ale s daleko větším počtem přihlášených na síti. Toto tentokrát netradiční setkání již tradičně v pátek zahájil Translating Europe Workshop (TEW), jenž spolupořádají JTP a Místní kancelář GŘ pro překlady (Evropská komise).

Na programu byly mimo jiné novinky týkající se přístupnosti eTranslation pro malé a střední podniky (včetně FLT), prezentace případových studií škod napáchaných nepovedeným překladem, optimální využití překladatelských technologií a překládání internetových stránek Evropské komise určených veřejnosti. Vše bylo možno živě sledovat na YouTube kanálu Evropské komise, účastníci pokládali dotazy prostřednictvím nástroje **Slido.com**.

Úvodem posluchače přivítali předsedkyně JTP Amalaine Diabová (foto 1) a Otto Pacholík (foto 2). Doc. Pavel Pecina, PhD., ÚFAL MMF UK (foto 3) představil *eTranslation* – aneb jak překládá „stroj“ Evropské komise. Nejvyšší kontrolní úřad je již jeho dlouhodobým uživatelem, o čemž hovořili Markéta Molnárová (4) a Jaroslav Rucký (5) z Odboru mezinárodních vztahů NKÚ. „Robopřekladatel“ byl název příspěvku PhDr. Pavla Krále z FF UP (6), v němž jsme slyšeli např. o tom, jak co nejlépe využít strojový překlad, jak na efektivní post-editing, jak se stát „technologicky vylepšeným překladatelem”, jak rozeznat „dobrý“ strojový překlad a jaká lze mít očekávání vzhledem k doméně a jazykové kombinaci. Po přestávce na kávu (tu si však tentokrát každý z posluchačů musel naservírovat doma), došlo na blok nazvaný Když překlad skřípe. Příklady praktických implikací nekvalitního překladu uměleckého uvedla Kateřina Klabanová (7) a odborného Václav Baláček (8). Poslední příspěvek nesl titul Jak překládat „eurospeak“ do srozumitelné češtiny? a Marek Michal (9) z Webového oddělení českého překladatelského odboru DGT v Bruselu v něm hovořil o lokalizaci webových stránek Evropské komise.

Celý program moderovali dnes již bývalý field officer pražského zastoupení DGT Jan Faber (10) a jeho současný nástupce Martin Stašek (11).

Nahrávky tohoto pátečního programu najdete na kanálu Evropské komise: **https://www.youtube.com/user/Evropskakomisecz/videos**

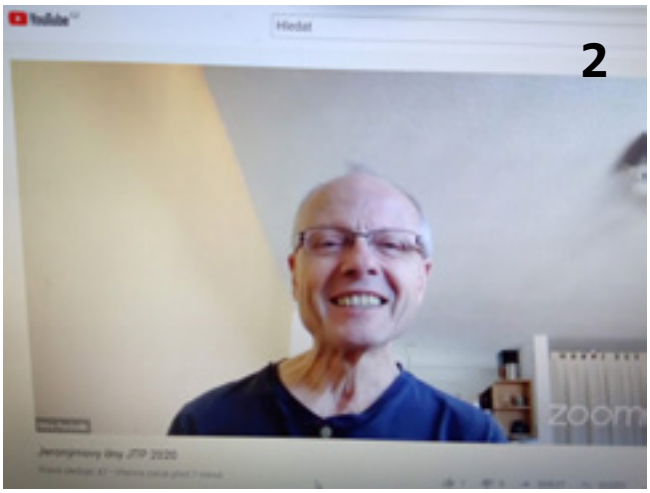

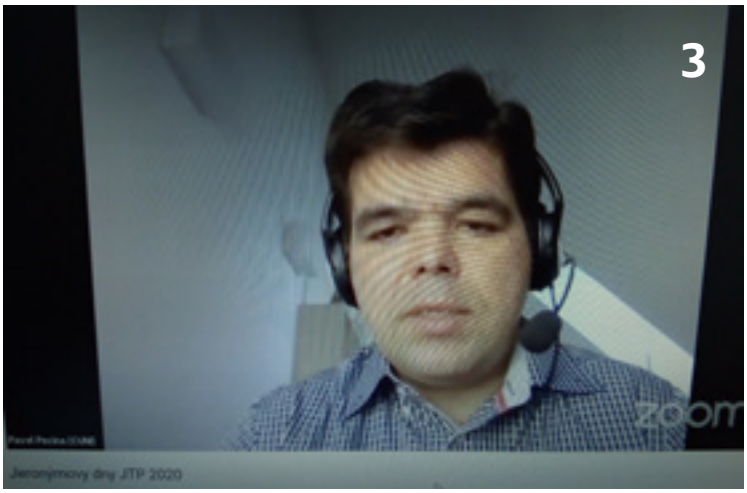

4
Česká republika
Nejvyšší kontrolní úřad
NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD – eTRANSLATION Z PERSPEKTIVY DLOUHODOBÉHO UŽIVATELE
Markéta Molnárová
a Jaroslav Rucký
PRAHA, 6. LISTOPADU 2020

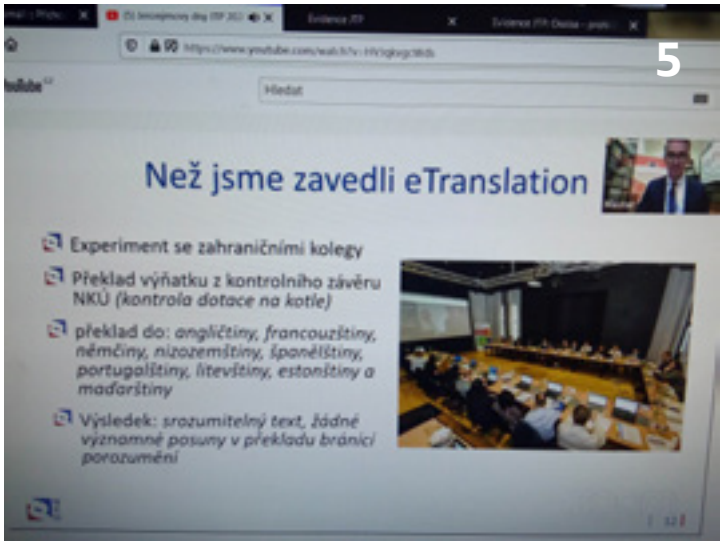
5
Než jsme zavedli eTranslation
Experiment se zahraničními kolegy
Překlad výňatku z kontrolního závěru NKÚ (kontrola dotace na kotle)
překlad do: angličtiny, francouzštiny, němčiny, nizozemštiny, španělštiny, portugalštiny, litevštiny, estonštiny a maďarštiny
Výsledek: srozumitelný text, žádné významné posuny v překladu bránící porozumění

6
zoom

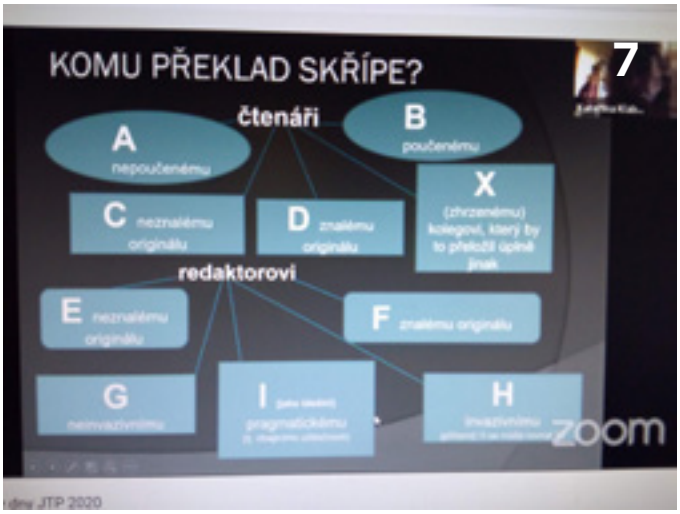
7
KOMU PŘEKLAD SKŘÍPE?
čtenáři
A nepoučenému
B poučenému
C neznalému originálu
D znalému originálu
X (zhrzenému) kolegovi, který by to přeložil úplně jinak
redaktorovi
E neznalému originálu
F znalému originálu
G neinvazivnímu
I pragmatickému
H invazivnímu
zoom

8
zoom

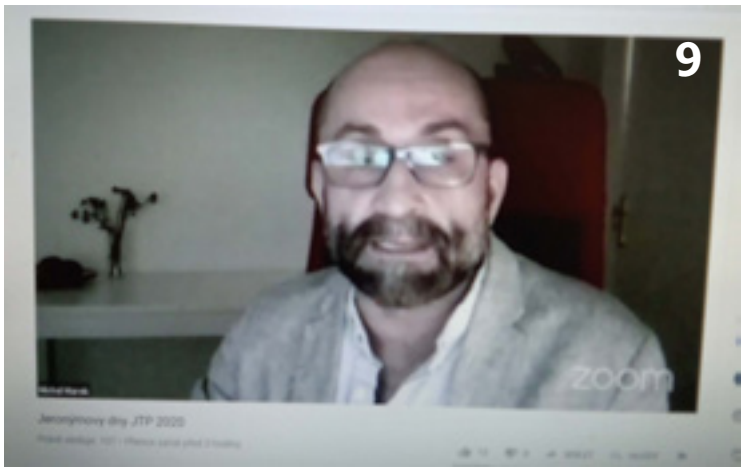
9
zoom

10
Translating Europe
zoom

11
Translating Europe
Překlady a Evropa
zoom

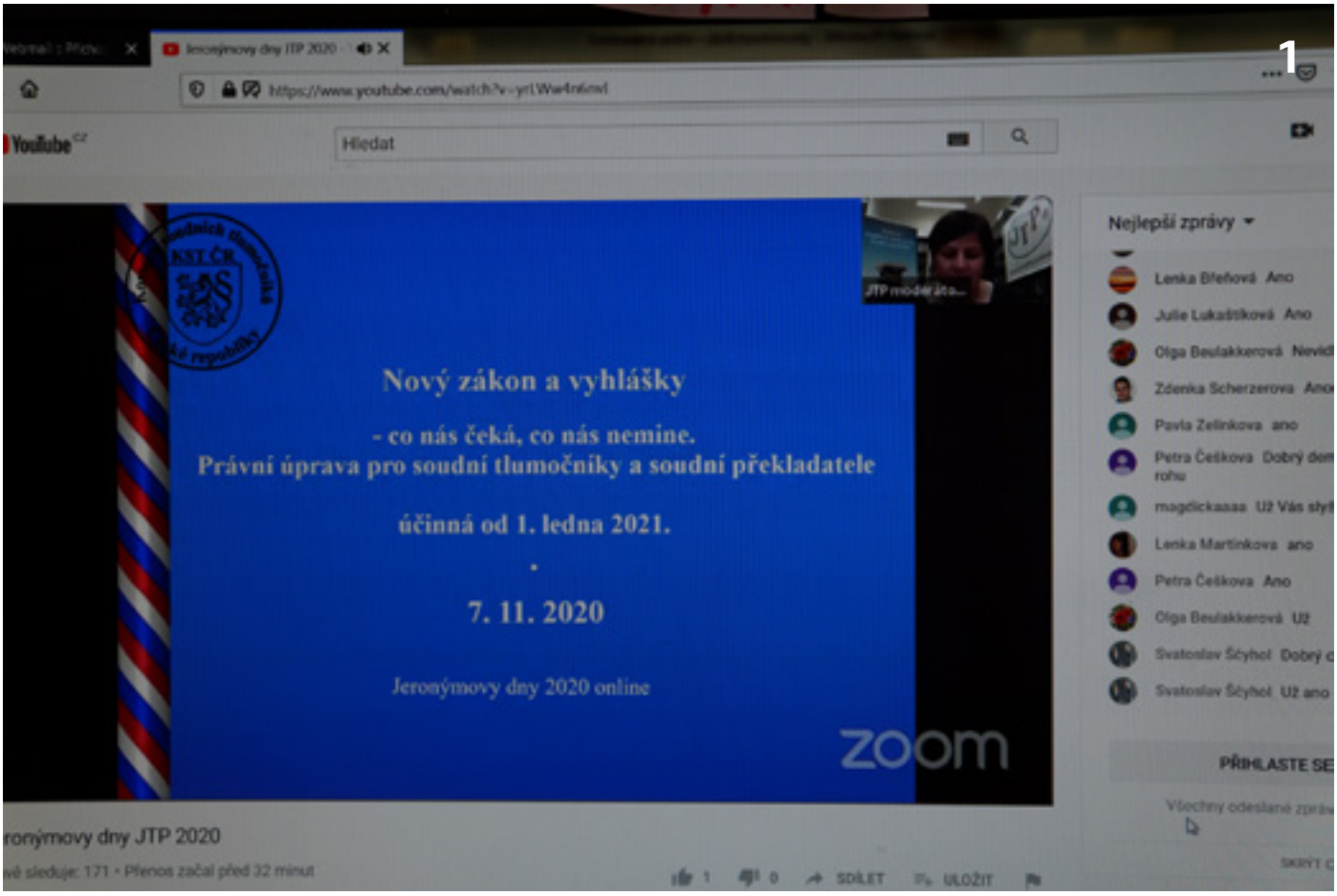

Sobotní program Jeronýmových dnů, jak je již dlouholetým dobrým zvykem, zahájil program Komory soudních tlumočníků ČR. *Michal Chuchút* v něm hovořil na téma právní úpravy pro soudní tlumočníky a soudní překladatele platné od 1. ledna 2021. Uvedla jej Katka Filgasová (foto 1, 2). Edita Jiráková poté zpovídala *Jaroslava Junka,* vedoucího odboru informačních a komunikačních technologií KŘ Policie Středočeského kraje, ve věci projektu soudního tlumočení na dálku (3). Presence? Remote? Remotely present! – Remote Simultaneous Interpreting: Current status, challenges, opportunities. To byl název přednášky *Klause Zieglera* z AIICu (4). *Petra Mračková* (5) a *Ivana Čeňková* (6) se věnovaly zkušenostem vyučujících a studentů magisterského studijního oboru tlumočnictví Ústavu translatologie FF UK z online/distanční výuky konsekutivního a simultánního tlumočení přes profesionální platformy. *Ondřej Hrách* (7) se ve svém diplomovém průzkumu tázal, zda si překladatelé dostatečně rozumí s technologiemi – a vývojáři překladových technologií s jazykem? Na závěr *Miroslav Pošta* (8) seznámil publikum s novými poznatky o titulkování.

Vysílání zajišťoval dnes již osvědčený tým: Andreas Weber (9), Amalaine Diabová a Edita Jiráková (10) a všichni dohromady i s Katkou Filgasovou (11). Celý sobotní program byl streamován kanálem JTP na YouTube a ze záznamu jej můžete sledovat zde: **https://www.youtube.com/channel/UCLTci4pvOh554gNPhzWkGfw**

Text a foto **-PK-**

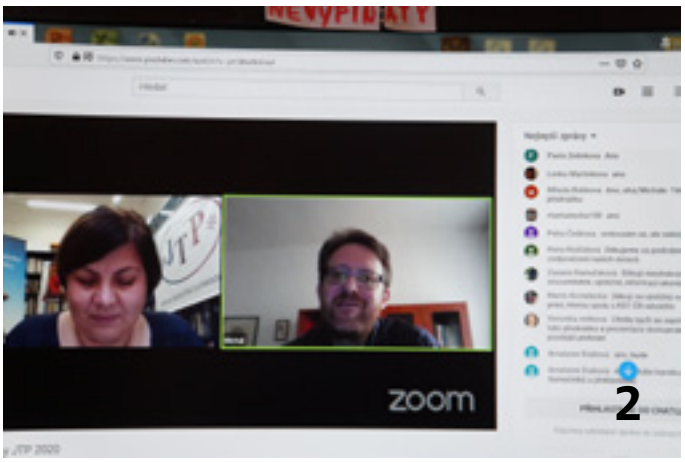

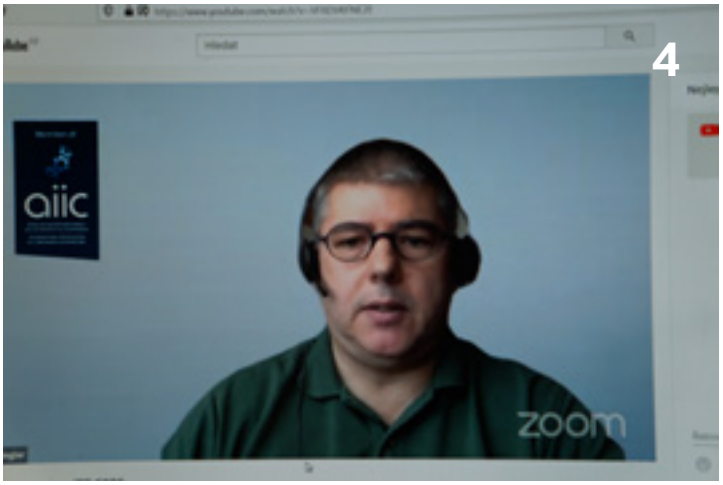
4
aiic
zoom

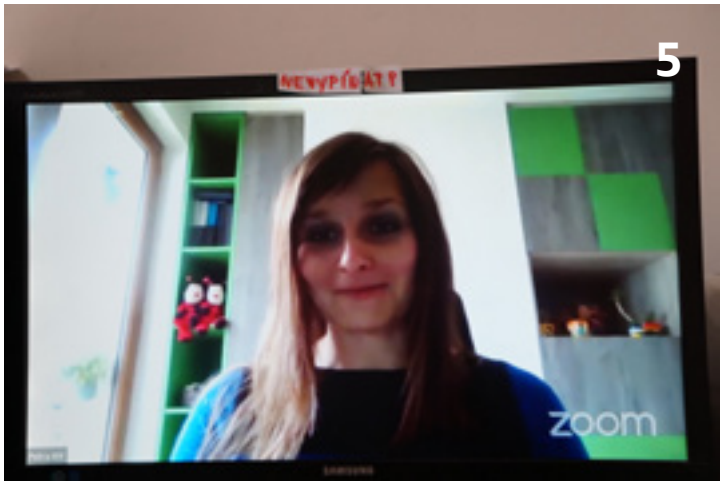
5
zoom

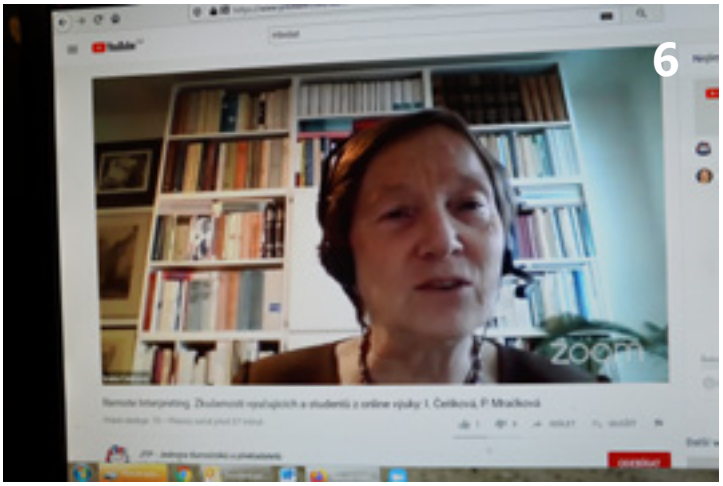
6
zoom

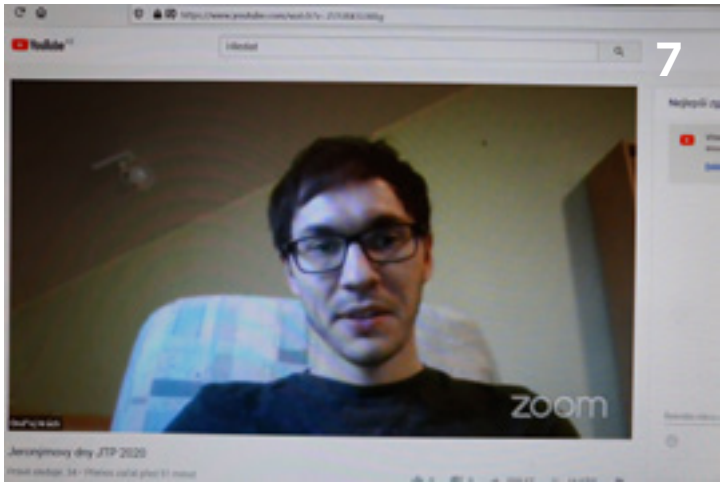
7
zoom

8
zoom

9

10

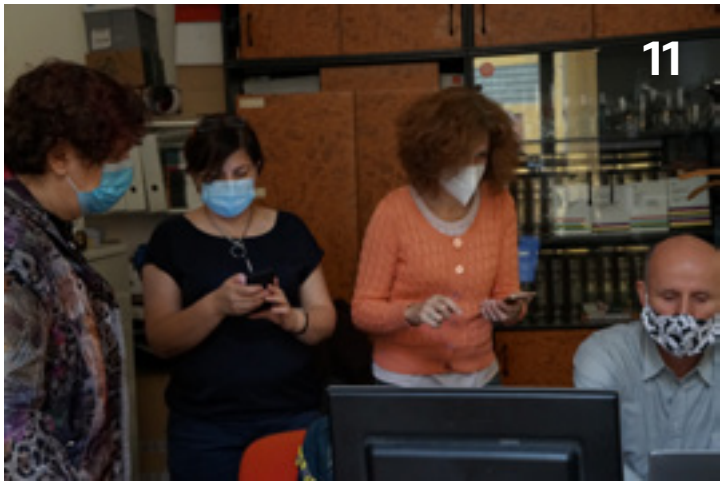
11

Diskuze o digitálním minimalizmu s Matějem Krejčím

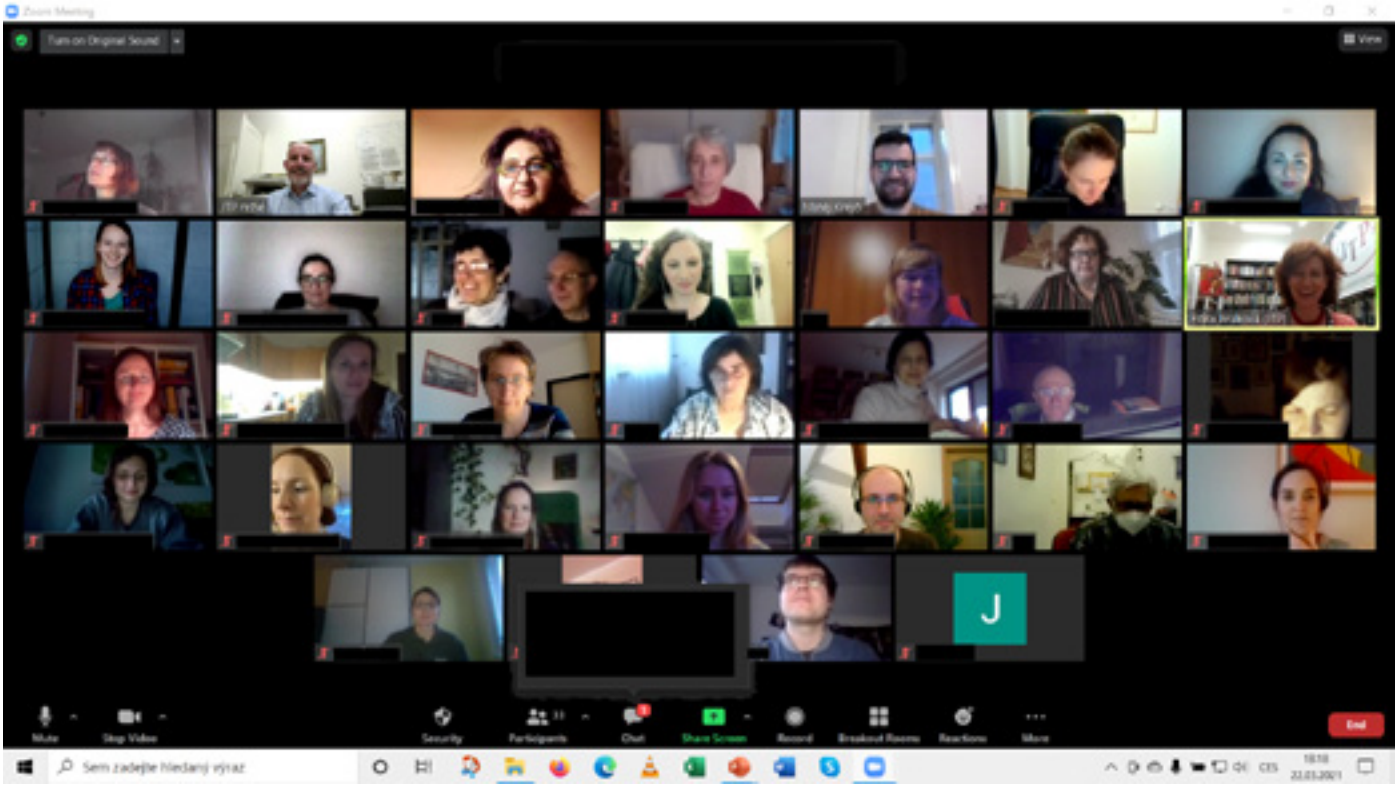

Opatření, kvůli nimž nemůžeme pořádat prezenční vzdělávací akce, bohužel stále pokračují. Přitom téma diskuze, co jsme vybrali jako **jarní bonus pro členy Jednoty tlumočníků a překladatelů a přidružených organizací** (ASKOT, ČKTZJ), by si osobní setkání nepochybně zasloužilo.

Debata o digitálním minimalizmu s **Matějem Krejčím** proběhla 22. března letošního roku online. Sešli jsme se u obrazovek ve skupině čítající šestatřicet osob. Matěj Krejčí je terapeut a lektor, autor populární knihy **Digidetox** a celé řady zajímavých konverzačních her – dokonce je i certifikovaným lektorem smíchu. Diskuzi vedl ve velmi odlehčené formě a ve svižném tempu. Všichni účastníci měli možnost zapojit se do výměny názorů, a to buď živým vstupem, nebo přes chat. Zamysleli jsme se společně nad otázkou rovnováhy ve využívání

digitálních technologií, dozvěděli jsme se, jak omezit jejich přemíru v každodenním životě, zkrátka a dobře jsme mohli zjistit nikoliv to, jak si digitální technologie zcela zakázat, nýbrž jak je omezit na rozumnou míru.

Akce byla příležitostí být alespoň na určitou dobu ve spojení s kolegy tlumočníky a překladateli. Ze strany účastníků byla hodnocena vesměs pozitivně (viz: přiložený Word Cloud z aplikace Mentimeter).

Tímto ale naše online aktivity nekončí. Na jaro 2021 jsme připravili další dvě akce. Jedna bude věnována *cenotvorbě* a je rovněž koncipována jako bonus pro členy JTP a přidružených organizací. Tou další je již tradiční jednodenní *Jarní balíček JTP* (dříve Mladý Jeroným), zahrnující přednášky hlavně pro mladé a začínající tlumočníky a překladatele.

Pokud vám v programu našich akcí něco chybí, nebo znáte-li například nějakou zajímavou osobu, odborníka, školitele, jenž by mohl rozšířit naše profesní obzory, máte-li nápad na zajímavé téma, jež bychom mohli společně probrat, budeme rádi, když se nám ozvete. Společnými silami to zkusíme připravit.

MGR. KATARZYNA FILGASOVÁ
tlumočnice a překladatelka, místopředsedkyně JTP

Pokračování na další straně →

Úvodem našeho hosta představila Edita Jiráková (foto 3).

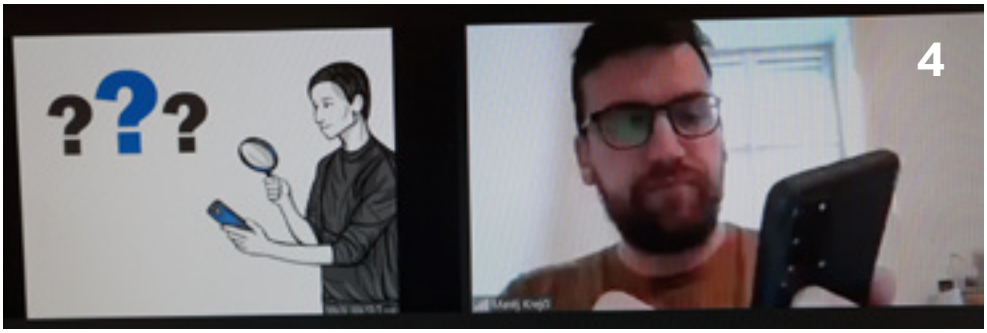

Matěj Krejčí se svou slavnou publikací (2) a dále již v akci – jak na mobil (4).

Redakční příprava v zasedací místnosti JTP (5), Edita ve „studiu“ (6) a Andreas Weber v „režii“ (7).

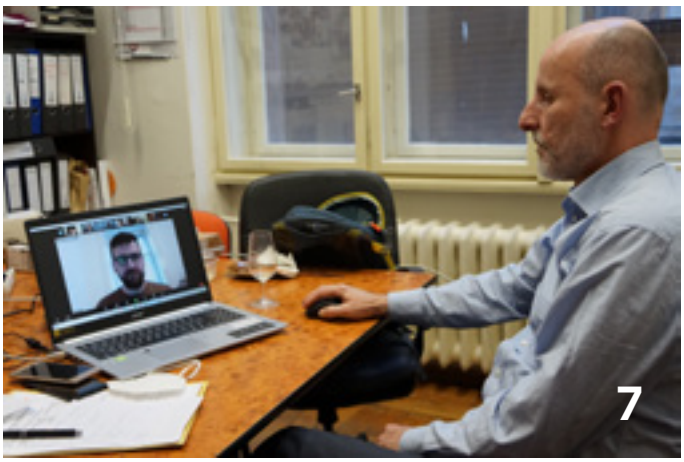

Přihlášené účastníky z „předsíně“ vpouštěl a fotografoval **PETR KAUTSKÝ**.

Jarní balíček JTP

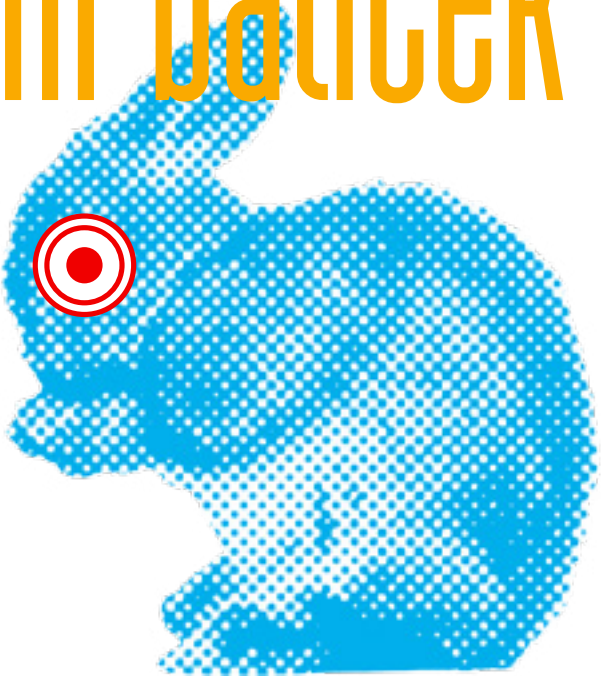

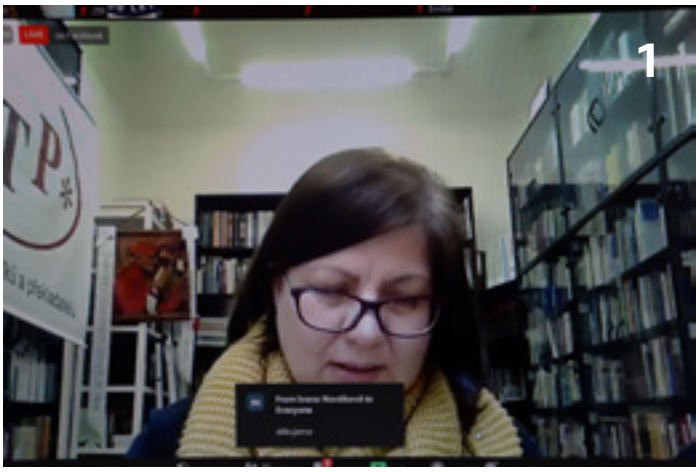

Po loňských zkušenostech, když jsme Jarní balíček plánovaný prezenčně, byli nuceni přesunout na podzim v naději na časy lepší, načež Balíček podzimní nakonec musel stejně proběhnout online, letošní jsme naplánovali rovnou online. Takto 17. dubna proběhl na platformě Zoom, zdarma pro členy JTP a přidružených organizací ASKOT a České komory tlumočníků znakového jazyka.

První část moderovala *Katka Filgasová* (foto č. 1), režii měl *Tomáš Svoboda* (č. 2). *Kristýna Flanderová* uvedla mladé a začínající kolegy a kolegyně do radostí a úskalí tlumočnicko-překladatelské profese (3, 4). Po krátké poradě v zákulisí (5) vystoupila *Alžběta Malkovská* s příspěvkem Šik jako tlumočník, aneb proč je důležité zvolit správný dresscode? (6, 7).

Druhou půli programu uváděla *Edita Jiráková* (8). Po bleskovém technickém zásahu (10) promluvil předseda ASKOTu *Daniel Svoboda* za pracovní skupinu pro Remote Interpreting (11). Hovořil o současném vývoji Remote Simultaneous Interpretting (RSI) v době COVIDové pandemie, o současných trendech na českém i evropském trhu a možných rizicích. Posledním přednášejícím byl *Michal Chuchút* (12, 13). Informoval o aktuálních požadavcích na nové zájemce o jmenování soudním tlumočníkem anebo soudním překladatelem.

Na stovku zájemců, jejichž připojení naše licence zoomu umožňuje, se dostalo. Kdo ze členů to nestihl, nebo pozvánku přehlédl, může zhlédnout prezentace přenášejících na našich stránkách stejným způsobem, jako při stahování jednotlivých čísel ToPu – za pomoci přihlašovacího jména a hesla.

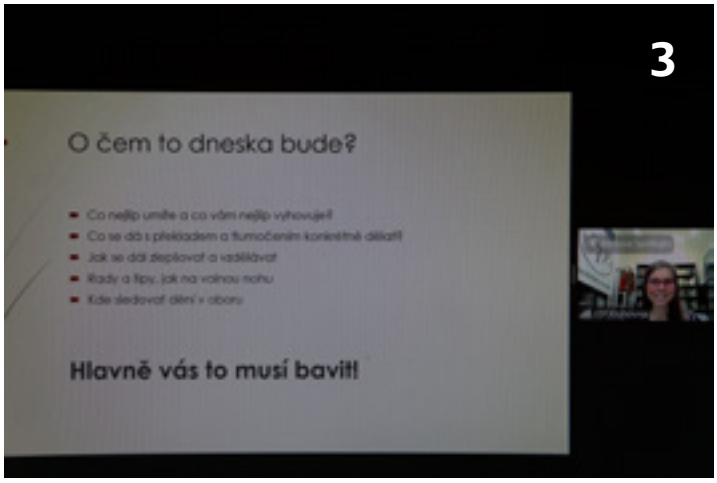
3
O čem to dneska bude?
Hlavně vás to musí bavit!

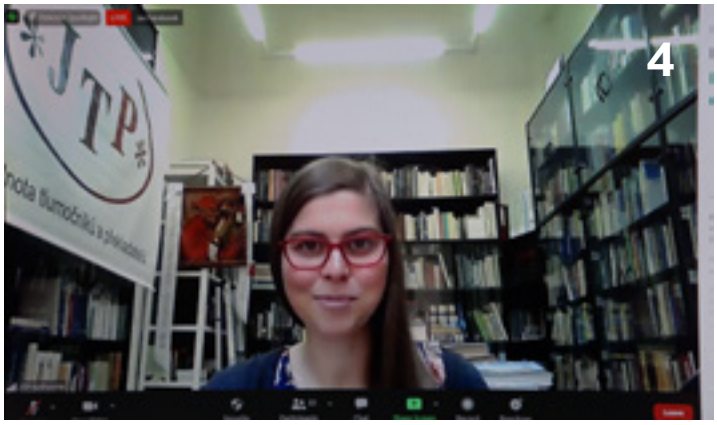
4

5

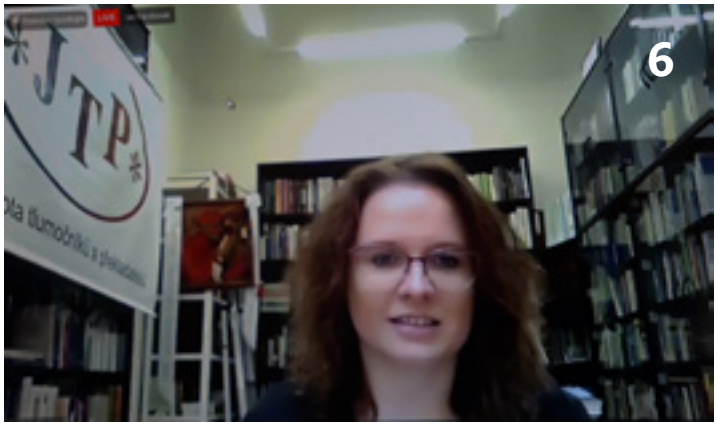
6

7
Šik jako tlumočník aneb proč je důležité zvolit správný dress code?

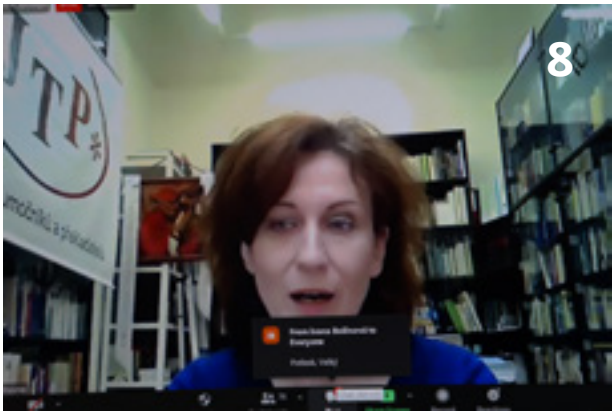
8

9
Jarní balíček JTP
12.00-13.00
PŘESTÁVKA NA OBĚD
13.00
Daniel Svoboda, předseda ASKOT: Remote Simultaneous Interpreting (RSI)
SOUND

10

11

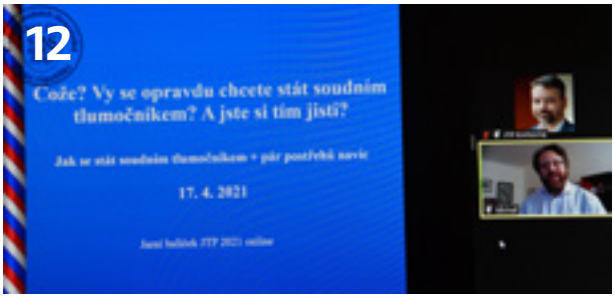
12
Cože? Vy se opravdu chcete stát soudním tlumočníkem? A jste si tím jistí?
17. 4. 2021

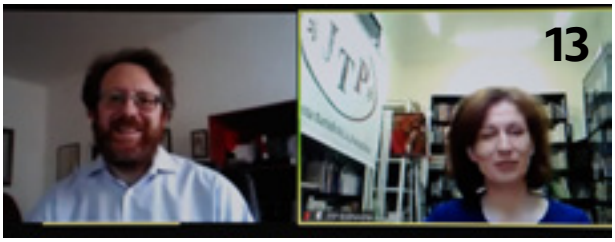
13

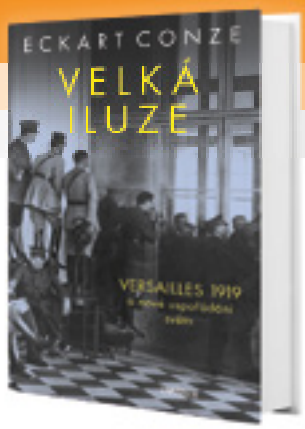

VELKÁ ILUZE

Eckart Conze

Versailleská smlouva a Pařížská mírová konference vtiskly světu pečeť až do dnešních dnů – zanikly staré říše, zrodily se nové státy, vzplály ale také nové konflikty, které na nás stále ještě doléhají, ať už na Balkáně nebo na Blízkém východě. Ve své znamenitě napsané a na podrobném zkoumání založené knize ukazuje renomovaný historik Eckart Conze, proč se všechny naděje, spojované s Versailleským mírem, ukázaly jako velká iluze – a co to znamená pro naši současnost.

Velký historický epos o původu dnešního uspořádání světa

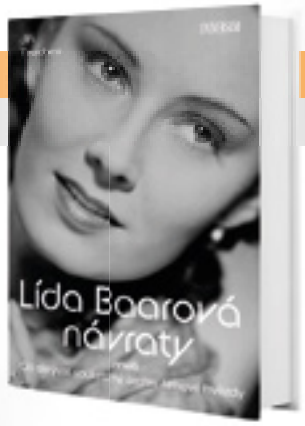

LÍDA BAAROVÁ: NÁVRATY

Jiří Tauchen

Co skrýval soukromý archiv filmové hvězdy

Obrazová publikace tvořená převážně unikátními fotografiemi z osobního archivu herečky Lídy Baarové přibližuje méně známé období jejího života po odchodu do emigrace v roce 1948. Ze slavné prvorepublikové a protektorátní celebrity s kontroverzní pověstí se v exilu stává charakterní herečka, která spolupracuje s režiséry italského neorealismu, natáčí v Madridu a vystupuje na rakouských a německých divadelních scénách. Kniha přibližuje jinou, v Čechách téměř neznámou podobu herečky, která dokázala překonat těžké rány osudu.

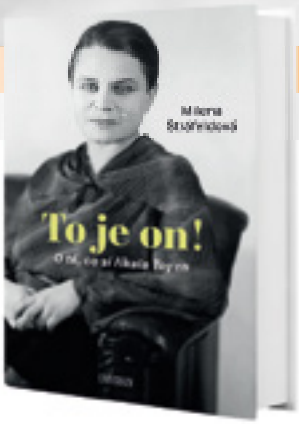

TO JE ON! O TÉ, CO SI ŘÍKALA TOYEN

Milena Štráfeldová

To je on! – Tři slova, ze kterých možná vzniklo umělecké jméno surrealistické malířky Toyen. Jméno stejně záhadné, jako byla sama. Jako by za sebou stále zametala stopy. Svá svědectví tak o ní podali jiní. Malíř Jindřich Štyrský, se kterým vytvořila celoživotní uměleckou dvojici. Židovský básník Jindřich Heisler, kterého až do konce války skrývala ve své žižkovské garsonce. Její přátelé z Devětsilu Vítězslav Nezval, Jaroslav Seifert nebo Karel Teige. Díky těmto svědectvím, ale i na základě pátrání v archivech, napsala Milena Štráfeldová její beletrizovaný životopis.

Příběh nejvýznamnější české malířky

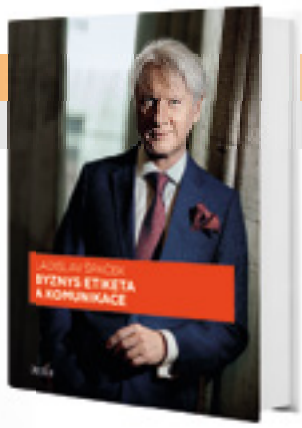

BYZNYS ETIKETA A KOMUNIKACE

Ladislav Špaček

Dodržujte etiketu a buďte úspěšní!

Kniha je určena všem, kteří chtějí dosáhnout úspěchu ve své profesi, ať už ve světě obchodu, financí, veřejné správy či politiky. Je nepostradatelná pro všechny, kdo komunikují s klienty či obchodními partnery. Je skvělou příručkou pro studenty diplomacie a mezinárodních vztahů, komunikace a mediální komunikace. Podrobně rozebírá pravidla etikety ve všech oblastech, které podmiňují úspěch při jednání, počínaje vhodným oblečením přes kontaktní situace až po stolování a účast na společenských akcích.

Copingové strategie

Aby se tlumočníci vyrovnali s tlumočnickými situacemi, do kterých se dostanou, a co nejméně je promítli do kvality tlumočnického „produktu“, mají k dispozici **copingové strategie** (z anglického *to cope* – vypořádat se, poradit si s něčím). Jde o zastřešující pojem, pod nějž lze v souladu s různými výklady zařadit množství aspektů, přímo tento termín se však v odborné literatuře používá spíše zřídka. Pojmenovaný jev je označován i jinými termíny, například **copingové taktiky** (Gile 1995), **strategie pro zvládání komunikační události** (Roy 1996: 63) či **copingové mechanismy** (Moser-Mercer, Kunzli, Korac 1998). Variace copingových strategií mohou být využívány v různých fázích procesu tlumočení. Popisem těchto fází můžeme zmapovat kontext, v němž lingvistické copingové strategie zaujímají místo, a lépe pochopit způsob převodu a tlumočnické strategie v rámci konkrétního tlumočení.

Copingové strategie se mohou vyskytnout v jakékoliv z fází tlumočnického procesu, ať už ve fázi přípravné, v průběhu samotného tlumočení (in situ), nebo retrospektivně, po skončeném tlumočení (Napier 1996), a lze je definovat následovně: „[Jde o] metody či techniky, které tlumočníci využívají, aby dokázali: 1) podat co nejplynulejší výkon, 2) omezit výskyt rušivých momentů a nepochopení na minimum, 3) získat kontrolu nad vnějšími faktory a 4) podat vyrovnaný a sebevědomý tlumočnický výkon“ (Napier 2001: 72).

Z hlediska výsledného produktu jsou důležité přípravné strategie, které mohou zahrnovat zajišťování podkladů a dalších materiálů k přípravě před tlumočením, zjišťování informací o konkrétních tématech tlumočení a seznamování se s klíčovou terminologií (v knihách nebo na internetu), sledování současného dění, dohodu s kolegy o spolupráci při tlumočení v týmu nebo domluvu s klienty na pracovním postupu (délka úseků, po nichž se bude tlumočit, logistika, osvětlení atd.).

Ve vztahu k tlumočení obecně Mackenzieová (Mackenzie 1998: 202) zdůrazňuje, že tlumočníci se musí na tlumočení pečlivě připravovat a pokládat si předem správné otázky, aby mohli odhalit potenciální problémy a definovat je: „To vyžaduje analýzu situace, v níž je potřeba tlumočení.

Na základě této analýzy může tlumočník zjistit, na co konkrétně je potřeba se zeptat...“ Turnerová (Turner 2001: 68) má za to, že v každém tlumočení vždy figuruje dimenze „připravitelnosti“, přičemž „čím lépe se dá na tlumočení připravit, [...] tím jej můžeme považovat za snazší“. Turnerová zpracovala schéma o dvanácti okolnostech, jež by měl tlumočník zvážit, aby zjistil, zda bude mít ke zvládnutí tlumočení potřebné strategie, a zda tedy může zakázku přijmout. Jde například o povědomí o daném jazyce a kontextu, možnou jazykovou různorodost příjemců, odbornost jazyka, jehož se bude používat, citlivost tématu a vnímanou obtížnost. Tím, že si tlumočník ujasní, co pro něj může být obtížné, získá nad vstupními informacemi lepší kontrolu a bude lépe připraven na zvládání problematických okamžiků, které se mohou během tlumočení vyskytnout.

Spontánní řešení problémů

Copingové strategie jsou v průběhu tlumočení potřebné k řešení problémů, jež se mohou v důsledku různých faktorů nečekaně objevit. Mezi tyto faktory patří produktivní a receptivní jazykové dovednosti tlumočníka a klientů, sociolingvistické vlivy jazykového prostředí jako „přízvuk“, jazyková varieta či jazykový rejstřík, tlumočníkovo metalingvistické povědomí nebo interní či externí mimojazykové faktory jako špatná schopnost predikce, únava, předpokládané znalosti klienta, okolní ruchy apod. (Anderson 1978, Gerver 1974).

Gile (1995: 191) k dovednosti spontánně řešit problémy při tlumočení uvedl, že problémy se během tlumočení budou objevovat zcela nevyhnutelně, a to bez ohledu na to, jak je tlumočník zkušený. Podle něj může ke spontánním problémům docházet kvůli „nedostatku procesní kapacity, chybám v práci s procesní kapacitou a mezerám v tlumočníkových vědomostech“. Mackenzieová (Mackenzie 1998) rozlišila dva typy problémů, které mohou nastat: otevřené a uzavřené, ale vysvětlila pouze koncept **problémů otevřených**. Vycházela z předpokladu, že mnoho tlumočníků se setkává s otevřenými problémy, pro něž neexistuje předem stanovené řešení, které je možné využít prostřednictvím vědomého řízení podmínek (např. přípravou na tlumočení). Otevřené problémy vyžadují podle

Mackenziové zapojení kreativních strategií pro řešení problémů.

Přestože můžeme souhlasit s tím, že copingové strategie vyžadují od tlumočníků **kreativní a často intuitivní řešení spontánních problémů**, své opodstatnění má i argument, že pokud tlumočníci zvládnou udržet kontrolu nad svými jazykovými řešeními, a mají tedy určité metalingvistické povědomí o procesu tlumočení, mohou problémy řešit zcela plánovaně a vědomě.

Riccardiová (Riccardi 1998: 174) uvedla, že na kreativní chování tlumočníků se dá pohlížet jako na strategie pro řešení problémů, protože proces tlumočení je ze své podstaty kreativní. Své tvrzení, že řešení problémů je součástí vědomého procesu, podložila popisem dvou konkrétních strategií, jež se využívají v souladu s typem obtíží, které se vyskytnou. Nejprve zmínila **strategie založené na dovednostech**, které představují automatické reakce. Ty jsou uloženy v dlouhodobé paměti a mohou být využity rutinně, jako součást procesu tlumočení (jde například o typický průběh jednání v obchodě včetně pozdravů, poděkování, formulování požadavku, návrhů řešení atd.). Dále se Riccardiová věnovala **strategiím založeným na vědomostech**. Ty vyžadují jiný přístup, protože jsou využívány v nových situacích a opírají se o vědomé analytické procesy a „nashromážděné vědomosti". Strategie založené na vědomostech vyžadují podle Riccardiové daleko více úsilí než strategie založené na dovednostech, protože zpracovávání informací během tlumočení je řízené a vědomé. V takových situacích tlumočník nejvíce čerpá ze svých dosavadních tlumočnických i všeobecných znalostí.

Zcela zásadní je pro rozhodovací proces volby copingových strategií v průběhu tlumočení úroveň vědomí a pozornosti věnované analýze či metalingvistické stránce zpracování informace. Pokud má mít tlumočník možnost volby konkrétních strategií, musí mít rozvinuty metalingvistické a analytické dovednosti. Pokud je nemá, jeho rozhodování je více intuitivní a nevědomé, a tedy také neřízené. Takový tlumočník nemůže mít nad výsledným produktem tlumočení dostatečnou kontrolu. Dalo by se tedy říci, že aby mohli lidé tlumočit, měli by mít velmi rozvinuté metalingvistické povědomí, jelikož potřebují neustále analyzovat lingvistickou strukturu jazyka a posuzovat sociokulturní kontext užívání jazyka a individuální dopad sdělení na účastníky komunikace.

Gartonová a Pratt (Garton, Pratt 1998: 149–150) uvádějí, že „ti, kdo pracují s jazykem, musí být schopni zaměřit na něj svou pozornost". Tento koncept lze proto vztáhnout i na tlumočníky a jejich schopnost seberegulace a sledování schopností v rámci pracovních jazyků (Peterson 2000). Gartonová a Pratt (Garton, Pratt 1998: 149–150) definovali metalingvistické povědomí jako „schopnost zaměřit pozornost na jazyk a přemýšlet o jeho podstatě, struktuře a funkcích". Autoři věří, že metalingvistické povědomí závisí na sociální interakci, protože lidé potřebují ke způsobu, jakým používají jazyk, dostávat zpětnou vazbu. V práci tlumočníků si můžeme všimnout, že se skutečně opírají o jistou formu interakce, což vede k rozvoji jejich metalingvistického povědomí. Tlumočníci běžně dostávají zpětnou vazbu od svých neslyšících klientů, a to formou kývnutí nebo jiného souhlasného nebo zpochybňujícího výrazu, jímž klienti dávají najevo, že více či méně rozumějí. Pokud je zpětná vazba spíše negativní než pozitivní, musí si tlumočník uvědomit, pro jaká jazyková řešení se rozhodl a jakým způsobem je možné je zopakovat nebo změnit, aby bylo tlumočení srozumitelné. Tento jev se označuje jako **„metakompetence"** (Nord 2005) nebo používání **„metastrategií"** (Hoffman 1997).

Lingvistické copingové strategie

Většinu studií, které nějakým způsobem zmiňují využívání copingových strategií, představují sociolingvistické studie, které se zaměřují na interaktivní komunikační události. Každá z nich má však ke konceptu copingových strategií jiný přístup, protože interpretace tohoto konceptu je velmi otevřená. Dva z autorů analyzovali interaktivní diskurz (Roy 1996, Metzger 1995), jeden se soustředil na konkrétní lingvistické strategie (Davis 1989), zatímco jiní se soustředili na užívání volné interpretace kulturně vázaných informací, všichni ve vztahu k tlumočení (Napier 1998).

Royová (Roy 1996) se zabývala tím, jak může tlumočník ASL regulovat střídání replik při tlumočení dialogu dvou osob. Jedná se o citlivou oblast, kdy se tlumočník pohybuje na samé hranici dovoleného chování a jednání. K regulaci dochází, když tlumočník „organizuje každou výměnu s ohledem na znalost jazykového a sociálního významu, jež se nachází pod povrchovou formou..." (1996: 40). Studie se tedy zabývala tím, jaké copingové strategie tlumočník používal, aby ze sociolingvistického pohledu získal kontrolu nad střídáním replik při interakci jeden na jednoho. V rámci uvedené studie se ukázalo, že díky tomu, že tlumočník aplikoval bilingvní i bikulturní přístup, dokázal využít svou znalost norem konverzační interakce probíhající jak mezi slyšícími, tak mezi neslyšícími, a zajistit tak, že komunikace nebyla nijak omezena ani přerušena. Výsledná analýza přepisu ukázala, že tlumočník se při řízení střídání v replikách nespoléhal jen na primární účastníky komunikace, nenásledoval jen rytmus replik účastníků komunikace, přestože při tlumočení docházelo k pravidelnému střídání, které se „podobalo pravidelnému střídání při konverzaci jeden na jednoho" (Roy 1996: 47). Při retrospektivním dialogu s tlumočníkem Royová zjistila, že když například došlo k tomu, že se repliky v konverzaci překrývaly (neslyšící skočil do řeči profesorovi), tlumočník vědomě volil copingové strategie (pozdržel reakci studenta, vložil pauzu). Z toho je patrné, že tlumočník využíval své znalosti rozdílných kulturních norem klientů a pracoval s metalingvistickým povědomím o této znalosti, aby došel ke copingovým strategiím, které mohl s ohledem na střídání replik využít. Royová (Roy 1996: 63) to shrnuje: „Ukázalo se, že když si tlumočník vzal slovo, stál za tím soubor rozhodnutí spolu s tichým souhlasem s těmito rozhodnutími ze strany primárních řečníků... [Tlumočníci se] podílejí na tlumočnických konvencích užívání jazyka a střídání v replikách prostřednictvím své znalosti systému jazyka, sociální situace a diskurzivní struktury systému." Podle Royové (Roy 1996: 63) tlumočníci musí být kompetentní v obou jazycích, ale zároveň je nutné, aby byli znalí různých způsobů promluv v různých sociálních situacích a měli k dispozici „strategie pro organizaci komunikační události". Royová dále tlumočníkům doporučuje, aby si své tlumočnické instinkty dobře uvědomovali a vhodně je využívali k podpoření efektivity komunikační interakce. Tlumočníci jsou nabádáni, aby se nesnažili své tlumočnické instinkty potlačovat a neutralizovat, ale efektivně s nimi pracovat, a především je využívat ve prospěch probíhající tlumočené komunikace. Tlumočník je vnímán jako účastník komunikace, který svou přítomností ovlivňuje průběh komunikace (není jen „vzduch") a je nahlížen jako člověk, který nemusí být za každých okolností pouze neutrálním zprostředkovatelem komunikace.

Metzgerová (Metzger 1995) se zabývala vlivem, jaký mají tlumočníci amerického znakového jazyka na interaktivní diskurz mezi neslyšícími a slyšícími účastníky komunikace, ale data získala z tlumočené interakce jiného typu. Zatímco Royová se soustředila na to, jak přítomnost tlumočníka ovlivňuje střídání v replikách,

Metzgerová se zaměřila na jev, který nazvala **paradoxem neutrality**. Tímto termínem odkazovala na ideální situaci, kdy se od profesionálních tlumočníků očekává, že budou během celého tlumočnického výkonu vždy zachovávat nestrannost a věrně tlumočit každou promluvu, jelikož „nezávislý převod promluv účastníků komunikace pomáhá zajistit, že tlumočníci nebudou části promluv selektivně vypustit" (1995: 9). Cílem Metzgerové bylo „rozebrat mýtus" o této neutralitě tak, že prokáže, že tlumočníci nemohou zůstat zcela nestranní, tedy že pojetí neutrality je nerealistické. Z toho tedy vyplývá, že během žádné tlumočené interakce není možné, aby tlumočník zůstal zcela neutrální. Své tvrzení založila Metzgerová na konceptu **„teorie rámců"** a na myšlence, že každý má pro různé myšlenky rozvinuty vlastní **referenční rámce**, které jsou formovány životními zkušenostmi. V důsledku toho provádějí tlumočníci v rámci svého tlumočení konkrétní volby v souladu s tím, co má význam pro ně a jaký to podle nich bude mít význam pro interakci účastníků. Díky tomu dokážou každé kulturní skupině poskytnout ekvivalentní sdělení a jakákoliv promluva získá význam až v daném sociokulturním kontextu.

Na základě zmíněného výzkumu můžeme prohlásit, že tlumočníci používají své znalosti a vytvářejí interference jako součást svého **repertoáru lingvistických copingových strategií**. Pokud činí vědomá rozhodnutí s ohledem zachování rovnováhy mezi dvěma jazyky a kulturami (srov. Nord 2005), dokazuje to, že mají určitou úroveň metalingvistického povědomí o procesu tlumočení a dokážou všechna svá rozhodnutí zdůvodnit. Důsledkem rozhodovacího procesu tlumočníků je, že tlumočníci **vždy** používají jako lingvistickou copingovou strategii svůj styl tlumočení.

Využívání stylu tlumočení jako copingové strategie

Napierová (Napier 1998) uskutečnila výzkum zaměřený na využití volného tlumočení tlumočníky britského znakového jazyka (BSL). Na proces tlumočení aplikovala také koncept teorie rámců, přičemž vyslovila pochybnosti nad tím, že tlumočníci BSL dokážou zachovat naprostou neutralitu. Rozebrala způsoby „volného" a „doslovného" tlumočení a dospěla k tomu, že pokud se tlumočníci považují za jazykové a kulturní zprostředkovatele, měli by volit **tlumočení volné**. Tím má na mysli tlumočení, které zohledňuje zvyklosti a komunikační normy v kultuře mluvčích (podobně jako Royová). Důležitou součástí tlumočnických strategií je adekvátní zohlednění sociokulturních rozdílů ve výsledném tlumočení.

Tlumočníci a neslyšící mají často o tom, co znamená být profesionálním tlumočníkem, rozdílné představy a tím dochází k tomu, že tlumočníci neuspokojují jazykové potřeby komunity neslyšících (Napier 1998). To vede k vytvoření nedůvěry mezi tlumočníky a neslyšícími, protože neslyšící nevěří, že tlumočníci odvádějí svou práci dobře, pokud nad tlumočením nemají kontrolu, a tlumočníci si naopak nepřipadají jisti ve svých dovednostech. Tato nedůvěra vede k opuštění snahy o volné tlumočení a přechod k tlumočení doslovnému, jež zajišťuje většina tlumočníků, protože pak mohou neslyšící tlumočení v některých fázích kontrolovat tak, že odezírají ze rtů řečníka a porovnávají jeho řečovou aktivitu s tlumočnickými řešeními. V případě, že tlumočník použije stejné „slovo", které odezřou u mluvčí, jsou spokojeni a je to pro ně známka „kvalitního" tlumočení, kdy tlumočník podle nich přesně tlumočí vše, co je sdělováno ve zdrojovém jazyce. Tyto kontroly nejsou prováděny souvisle, toho by neslyšící nebyl schopen, ale neslyšící se na ně zaměřuje v těch částech promluvy, které jsou pro něj důležité. V současné době tuto kontrolu podporují i technologie simultánního přepisu mluvené řeči.

Napierová zkoumala pracovní praxi tlumočníků BSL ve vztahu k jejich roli jazykového a kulturního zprostředkovatele a posuzovala, zda uspokojují komunikační potřeby komunity Neslyšících. Podle jejích zjištění by tlumočníci měli více čerpat ze svých sociolingvistických a sociokulturních znalostí o komunitě Neslyšících i širší společnosti, aby zajistili, že tlumočené sdělení bude kulturně i jazykově relevantní pro referenční rámce Neslyšících, a aby se komunikační cíle Neslyšících podařilo efektivněji naplnit. Pokud budeme pracovat s pojmem lingvistických copingových strategií, pak jednou z takových strategií, která vede ke zvládání tlumočení mezi dvěma jazyky a dvěma kulturami, je **volné tlumočení**. Jde o strategii, kterou někteří tlumočníci využívají a jiní ne (jak dokládá Napier 1998). Jedná se však o velmi citlivou oblast, kdy se může využívání této strategie lehce proměnit v manipulaci s informacemi. V námi analyzovaných tlumočených textech neslyšící velmi kladně hodnotili, když se tlumočníkovi podařilo najít tlumočnické řešení, které využívalo jedinečné jazykové prostředky znakového jazyka (klasifikátory, odkazování, nemanuální prostředky, lokalizaci v prostoru apod.), a nespoléhal se na možné znalosti většinového jazyka na straně neslyšících recipientů. Tím neslyšící hodnotitelé nepřímo podpořili používání lingvistických copingových strategií tlumočníků s cílem zlepšit efektivitu tlumočení.

Davis (1990) ve své studii zkoumal okolnosti mající vliv na styl převodu, ale bral v úvahu odlišné jazykové rysy pracovních jazyků v tlumočnickém procesu. Domníval se, že „si lze představit, že tlumočníkova nedostatečná zběhlost v ASL může k jazykovým interferencím významně přispět" (1990: 91). Soudil také, že rodilí mluvčí amerického znakového jazyka, kteří pracují jako tlumočníci, se vzhledem k dokonalejší kompetenci v obou jazycích při tlumočení z angličtiny do ASL dopouštějí interferencí zcela minimálně. Lze říci, že Davisova studie fakticky ukazuje, jak během procesu tlumočení znakového jazyka dochází k jazykovým transferům a interferencím. Davis popsal code-mixing jako lingvistickou strategii, s jejíž pomocí se tlumočník vyhýbá vágnosti nebo nejednoznačnosti. Můžeme tedy říci, že dovednosti,

které Davis vyzdvihuje, lze vnímat jako lingvistické copingové strategie, v jejichž rámci dělají tlumočníci vědomá rozhodnutí ohledně jazykových řešení, aby vysvětlili informace obsažené v tlumočení, a tak přizpůsobují svůj styl převodu charakteru zdrojového textu.

Různými strategiemi, jimiž lze dosáhnout kulturního přenosu, se zabýval Ivir (1998). Soustředil se na techniky, jako je **výpůjčka**, **doslovný převod**, **substituce**, **adice a výpustka**. Podle Ivira jsou tlumočníkova rozhodnutí vedoucí k výběru určitých strategií regulována lingvistickými a komunikačními úvahami, takže tlumočnické strategie jsou ovlivněny rozhodovacím procesem s tím, že každé rozhodnutí „je přijímáno pro konkrétní přínos a s ohledem na kontext situace, v níž se tlumočení komunikace odehrává“ (1998: 138).

Aby si tlumočníci mohli lingvistické strategie aktivně vybírat a mohli je efektivně včlenit do svých rozhodovacích procesů, vyžaduje to určitou úroveň metalingvistického povědomí, které umožňuje tlumočníkům získat kontrolu nad užíváním jazyka a nad jazykovými řešeními. Mohou díky němu tlumočení podle potřeby adaptovat a volit vhodné strategie k tomu, aby se dokázali vhodně vypořádat s jazykovými požadavky účastníků komunikace.

MGR. NAĎA HYNKOVÁ DINGOVÁ, PHD.

Seznam použité literatury:

ANDERSON, R. B. W., 1978. Interpreter roles and interpretation situations: Cross-cutting typologies. In: *Language interpretation and communication*. Springer US. p. 217–230.

DAVIS, J., 1989. Distinguishing language contact phenomena in ASL interpretation. *The sociolinguistics of the Deaf community*, s. 85–102.

GARTON, A.; PRATT, Ch., 1989. *Learning to be literate: The development of spoken and written language*. Basil Blackwell.

GERVER, D., 1974. The effects of noise on the performance of simultaneous interpreters: Accuracy of performance. *Acta Psychologica* 38.3: s. 159–167.

GILE, D., 1995. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing company.

HOFFMAN, R., 1997. The cognitive psychology of expertise and the domain of interpreting. *Interpreting*, 2.1–1, s. 189–230.

IVIR, V., 1998. Linguistic and communicative constraints on borrowing and literal translation. *Benjamins Translation Library* 27, s. 137–144.

MACKENZIE, R., 1998. Creative problem-solving and translator training. *Benjamins translation library* 27, s. 201–206.

MOSER-MERCER, B.; KÜNZLI, A.; KORAC, M., 1998. Prolonged turns in interpreting: Effects on quality, physiological and psychological stress (Pilot study). *Interpreting* 3.1, s. 47–64.

NAPIER, J., 1996. *Interpreter Support- an Ambigious Concept?* Council for the Advancement of Communication with Deaf People.

NAPIER, J., 1998. *An Analytical Study of „free Interpretation“ and Its Use by British Sign Language Interpreters*. PhD Thesis. Univerity of Durham.

NAPIER, J., 2001. *Linguistic coping strategies of sign language interpreters*. Macquarie University.

NORD, Ch., 2005. *Text analysis in translation: Theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Rodopi.

ROY, S. B.; NAPIER, J., 2015. *The Sign Language Interpreting Studies Reader*. Amsterodam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Pierre Louis Cretey (1635–1721)

Giovanni Francesco Barbieri, rčený Guercino (1591–1666)

José de Ribera (1591–1652)

Jak se z toho nezbláznit aneb autenticita tlumočníka znakového jazyka

Odborníkem na vše…

"Stojím tu a poslouchám sdělení, které musím během další sekundy přetlumočit včetně intonace, nálady a identity mluvčího. V pořádku, už vím jak na to. Pokud zvýší hlas, musím se i já pokusit dosáhnout stejné dynamiky ve svém projevu. Snažím se tedy zvětšit vizualizaci daných znaků. Usměje-li se, nemohu se tím už tolik zabývat. Je to neverbální projev, kterému publikum rozumí, tudíž tuto část projevu nemusím striktně napodobovat. Ale pokud si můj entuziastický řečník šlape na jazyk… pak to pro mne nemusí být tak snadné. Co když kvůli tomu plně neporozumím sdělení? V tomto případě se dostávám do svízelné situace. Znamená to snad, že bych měl jako tlumočník znakového jazyka občas vložit do svého výkladu pohyb rukou na víc, zavadit svou pravou dlaní o levou, aby bylo jasné, že mluvčímu není úplně rozumět?"[1]

Záměrem mé úvahy je přiblížit význam autentičnosti tlumočníka znakového jazyka. Pokládám si otázku, co v praxi pro tlumočníka znamená být autentický? Ve druhé rovině práce se pak zaměřím na další úkony, které se skrývají pod pojmem tlumočení.

„My tlumočníci víme, že jsme zodpovědní za přenos obsahu zpráv řečníků. Další odpovědností je vyjádřit způsob, jakým osoba hovoří, což umožňuje druhému účastníkovi nahlédnout, kdo daná osoba je." (Stephanie Feyne, tlumočnice amerického znakového jazyka[2]).

Být autentický znamená pro tlumočníka převést překládané sdělení co nejvěrněji. Tlumočník se snaží zahrnout do svého převodu jak přenos obsahu zpráv řečníků do cílového jazyka, tak způsob, jakým daná osoba hovoří. Tento způsob zahrnuje řeč samotnou, její význam, obsah i hlavní myšlenku.

Pokusila jsem se proto přiblížit přehled tlumočení úkonů, které jsou součástí tlumočníkovy práce. Následující text je psán prostřednictvím glos, jež napomáhají snazšímu představení dané situace pro člověka, který neprožívá každodenní tlumočnickou praxi. Prostředkem dosažení mého cíle je uvedení sledu možných podvědomých i vědomých úkonů tlumočníka, který je očividně přehlcen vnějšími vlivy a vnitřními mentálními procesy, jejichž přesný popis je často náročný, ne-li nemožný. Naznačuji zde proces odehrávající se v tlumočníkovi samotném. Tedy jeho snahu dosáhnout přirozené autentičnosti – jak přenosu obsahu sdělení, tak vyjádření způsobu, jakým řečník mluví. Následující body jsou psány s nadsázkou, formou „promluvy k druhé osobě".

Tlumočníku,

než začneš tlumočit, vyslechni si bedlivě část sdělení, kterou se chystáš přetlumočit.

Snaž se zachytit vše, co můžeš (z té rychlé a často zkomolené řeči).

Zanalyzuj sdělení, jež jsi právě zaslechl.

Rozumíš významu? Dobrá. Nyní je tvým úkolem přeformulovat právě nabyté sdělení do cílového jazyka.

A jakou má dnes mluvčí náladu? Skvělou? Skvělé. Co to pro tebe znamená? Můžeme předpokládat, že publikum dokáže rozpoznat konvenční neverbální projevy řečníka (např. gesta), tímto bodem se tedy nemusíš příliš zabývat.

Jakým tempem tvůj klient mluví? Moc rychle? Nezbývá ti, než se snažit tempu přizpůsobit.

Co tón hlasu? Nepříjemně ječivý? Nevadí, tento aspekt není třeba interpretovat. Tvým cílem není udělat ze znakového sdělení srovnatelně nepříjemný zážitek. Autenticita v takovém smyslu je nežádoucí. Nenech se tím rozptýlit.

Doufám, že jsi si předem zkontroloval charakter svého publika. Zda se jedná o děti, studenty, dospělé či seniory, abys jim mohl svůj projev náležitě přizpůsobit.

Tak a teď, když máš výše uvedené body zpracovány, vytvoř co nejrychleji takové sdělení, které bude jasně vystihovat právě probíhající mluvený projev.

Máš sdělení zformulované ve své hlavě? Výborně, odznakuj ho!

Gratuluji, drahý tlumočníku. Prvních deset sekund simultánního tlumočení máš úspěšně za sebou. Hurá do dalších 1200 sekund neboli dvaceti minut.[3] Pokud

---

[1] Zde je třeba podotknout, že přeřeky nacházíme jak mluvených, tak ve znakových jazycích. Samozřejmě se podstatně liší svou formou. Ve znakových jazycích se „přeřeky" pohybují na úrovni tvarů rukou, pohybů rukou či míst artikulace. Pokud tedy například znak provedu v opačném pohybu, jedná se o „přeřeknutí".

[2] FEYNE, Stephanie. Authenticity:The impact of a Sign Language Interpreter's Choices. 27. 8. 2013. (Dostupné z: https://streetleverage.com/live_presentations/stephanie-feyne-authenticity-the-impact-of-a-sign-language-interpreters-choices/)

[3] Toto je maximální časová dotace, kterou by měl tlumočník v kuse tlumočit. Poté by měla následovat přestávka. Dle článku v magazínu JSV Překlady a tlumočení vědecké výzkumy dokázaly, že kvalita tlumočení zkušeného simultánního tlumočníka začíná klesat zhruba po 35 minutách, ovšem tlumočník si to uvědomuje až po dalších 10 minutách. Z toho vyplývá, že přestávku (nebo střídání) by si měl dopřát už po půlhodině, nikoliv až po třičtvrtěhodině. (Dostupné z: https://translation-interpreting.cz/magazin/sluzby/proc-maji-tlumocnici-prestavky)

si ovšem můžeš tento luxus dovolit a nebudeš muset pokračovat po trojnásobek času, jelikož tvůj kolega, jenž by tě mohl vystřídat, zatím neexistuje.[4]

Tlumočení je krásná práce. Není však tak snadná, jak se může zvenčí jevit. Je třeba uvědomit si, že proces tlumočení není jen přenosem informace z jednoho jazyka do druhého, ani produkcí jazyka v jednom jazyce, jak je tomu u řečníka. Jde o proces, jenž zahrnuje jazyky dva. Nejde o doslovné předání informace z jednoho jazyka do druhého. Nelze si vymýšlet vlastní tvary a pohyby rukou pro výplň projevu v českém znakovém jazyce. Spousta odborných znaků nemá ještě ustálenou formu a to z více příčin. Může to být vlivem opakovaného potlačování užívání znakového jazyka v minulosti a bohužel (v některých případech) i dnes. Odborníci, kteří neslyšící vzdělávali nebo stále vzdělávají, si zvolili pro dosažení integrace neslyšících do slyšící společnosti cestu potlačení. Namísto užívání znakového jazyka, jenž může být pro neslyšící jazykem preferovaným, usilovali (či stále usilují) o používání jazyka mluveného.[5]

Tímto se také dostáváme k absenci ekvivalentů některých odborných slov v ČZJ. Zde je třeba zaměřit se na problematiku slovní zásoby.[6] Rozšiřování a shromažďování slovní zásoby závisí na zdrojích a materiálech, které byly doposud zachovány. Jelikož záznam znaků je náročnější a znakové jazyky nemají psanou formu, je obtížnější hledat prameny, z nichž můžeme čerpat. Nejefektivnější pro znakové jazyky je videozáznam, ten je nám ovšem znám velmi krátkou dobu, abychom měli větší množství pramenů.

Součástí tlumočení je tedy často situace, kdy tlumočník nezná pro určité slovo vhodný ekvivalent. Tato situace může vinou odlišnosti jazyků nastat u mluvených i znakových jazyků. V takovém případě se pak tlumočník musí uchýlit k co nevhodnějšímu převodu formou konvencionalizovaného opisu.

Porovnáme-li např. situaci českého jazyka a českého znakového jazyka, zjistíme, že znakový jazyk má slovní zásobu odlišnou.

Přestože si je tlumočník tohoto faktu vědom, stále ještě nemá vyhráno. Ze všeho nejdříve musí pochopit význam. Dále si musí aktivizovat určité tlumočnické mechanismy, jimiž tyto jazykové problémy překlene. V každodenních situacích často o nic nejde. Pokud však má tlumočník pracovat s odborným výkladem v závažnějších tlumočnických situacích, je třeba více se zaměřit na konkrétní oblast (výklad na VŠ, soudní stání, pracovní jednání apod.)

"Snaživý tlumočníku, řekni mi přesně, co říká!"

Jak zajistit předání kompletní informace publiku? Často se nám může zdát, že ideální možnost je tlumočit sdělení slovo od slova, znak od znaku. Tímto způsobem dosáhneme požadované přesnosti. Jak jsem však zmiňovala výše, některé jazyky jsou ve svých základech velmi odlišné, a proto toto pravidlo nelze vždy aplikovat ani v převodu informace z jednoho mluveného jazyka do druhého.

Zde se dostáváme k důležité části tlumočení, a sice k přípravě. Jde možná o téměř neviditelnou, avšak nezbytnou součást práce tlumočníka. *Tlumočník požádá pořadatele o materiály k výstupu jednotlivých přednášejících (informace o délce výstupu, odkazy, obrázky, užitá literatura k dané problematice, popř. videoprojekce atd.). Materiály by tlumočník měl mít také v písemné podobě nejpozději týden před konáním akce.*[7]

Nutno však podotknout, že se nestačí připravit jen z materiálů mluvčího. Často tlumočník dokonce žádné materiály ani nedostane. V takovém případě proto musí hledat podklady sám. Samostudium je tedy nedílnou součástí přípravy. Přípravou se tlumočník uvede do tématu tak, aby následně byl blíže situaci a převedl vše potřebné v co nejlepší kvalitě.

Dalším aspektem, jenž nám brání v doslovnosti během tlumočení, je například jiná struktura pracovních jazyků, jejich gramatika, slovosled a stavba.

"Zaneprázdněný tlumočníku, zhodnoť svou situaci…"

O práci tlumočníka nelze říci, *„dnes to bude jako obvykle“*. Je důležité uvědomit si, že tlumočení, fungující v jedné situaci, nemusí nutně fungovat v druhé. Je jen na tlumočníkovi, aby posoudil danou situaci a zjistil, jaký druh komunikace je vhodný, a tento způsob komunikace měl v případě potřeby k dispozici. Faktorů ovlivňujících tlumočení je skutečně mnoho. Většinu z nich tlumočník ovlivnit nemůže. Avšak čím více se tlumočník bude snažit nepříjemným situacím předejít (např. vysvětlováním a do jisté míry asertivním chováním), tím více toho může ovlivnit a pracovat tak společně na lepších podmínkách pro sebe i své kolegy. Vždy ale vše záleží na vzájemných vztazích a schopnosti najít správné řešení. Tyto faktory mohou vycházet jak od tlumočníka (povaha, jazykové a jiné znalosti, připravenost, zodpovědnost, povahové rysy atd.), tak od jeho okolí (znalosti řečníka, styl vyjadřování, připravenost, typ projevu, vztah k okolí, komunikační záměr, jazyková vybavenost příjemce, reakce na tlumočenou skutečnost, technické podmínky pro tlumočení atd.).[8]

A co tedy v praxi pro tlumočníka znamená být autentický?

Slovo autenticita by se dalo do češtiny přeložit jako opravdovost. Člověk je autentický, pokud jedná v souladu s tím, kým se rozhodl být pro ostatní. Záleží jen na tlumočníkovi, jaký obraz sdělení vytvoří. Musí být schopen kriticky zanalyzovat situaci. Určuje způsob komunikace, volí vhodné termíny a obraty v řeči. Zpracovává sdělení nejprve ve zdrojovém jazyce, poté znovu v jazyce cílovém. Pokud efektivně uplatňuje prvky autenticity, může dojít uspokojivého výsledku. Můžeme podat spoustu důležitých informací o řečníku samotném, aby si naše publikum mohlo utvrdit svůj dojem. Je ovšem rozdíl mezi odhadem a skutečností. Proto je třeba dávat si při snaze o autentičnost pozor, abychom nedošli k mylné interpretaci osobnosti řečníka.

---

4 Narážím tím na nedostatek kvalifikovaných tlumočníků českého znakového jazyka, což má za následek absenci náhradníků v jakýchkoliv oblastech tlumočení.

5 Woll, Bencie, Co je to znakový jazyk?, 2004 (Dostupné z: http://ruce.cz/clanky/7-znakovy-jazyk)

6 Slovní zásoba českého znakového jazyka se samozřejmě také shromažďuje do slovníků: všeobecných, či terminologických (např. pro oblasti pedagogiky a psychologie, historie, tělesné výchovy a sportu, gynekologie a porodnictví apod. (MACUROVÁ, Slovní zásoba a terminologie českého znakového jazyka, Naše řeč, 2008).

7 Příprava tlumočníka znakového jazyka na tlumočení, Gong, 2006 (Dostupné z: http://ruce.cz/clanky/87-priprava-tlumocnika-znakoveho-jazyka-na-tlumoceni)

8 EFFLEROVÁ, A., Faktory ovlivňující tlumočnický výkon ve vzdělávacím zařízení, Bakalářská práce, FFUK, 2012

Zdroje:

Aktuální legislativa, ČKTZJ, (Dostupné z: http://www.cktzj.com/co-vas-zajima/aktualni-legislativa/)
DELGADO, Natalie. WRIGHT, S. Jordan. ASL Interpreters: Allies or Oppressors?. 27. 7. 2018. (Dostupné z: https://health.usnews.com/health-care/for-better/articles/2018-07-27/asl-interpreters-allies-or-oppressors)
EFFLEROVÁ, A., Faktory ovlivňující tlumočnický výkon ve vzdělávacím zařízení, Bakalářská práce, FFUK, 2012
FEYNE, Stephanie. Authenticity: The impact of a Sign Language Interpreter's Choices. 27. 8. 2013. (Dostupné z: https://streetleverage.com/live_presentations/stephanie-feyne-authenticity-the-impact-of-a-sign-language-interpreters-choices/)
MACUROVÁ, Slovní zásoba a terminologie českého znakového jazyka, Naše řeč, 2008
NEHASILOVÁ, Eliška. Současná situace tlumočení znakového jazyka na středních školách pro sluchově postižené v České republice. Bakalářská práce. FFUK, Praha 2019
Příprava tlumočníka znakového jazyka na tlumočení. Gong. 2006
ŠANTRŮČKOVÁ, V., Typologie chyb při tlumočení z českého znakového jazyka do češtiny, Bakalářská práce, FFUK, 2011
RICHTEROVÁ, Klára. Představy neslyšících o tlumočnických službách. Praha
TECLOVÁ, Šárka. Tlumočník z pohledu sluchově postiženého žáka. Diplomová práce. Brno 2009. (Dostupné z: http://ruce.cz/clanky/_950.pdf)
Woll, Bencie, Co je to znakový jazyk?, 2004 (Dostupné http://ruce.cz/clanky/7-znakovy-jazyk)

Další internetové zdroje
http://www.cktzj.com
http://www.evoluce3.cz/
http://www.pevnost.com
http://psli.net/
http://www.trojrozmer.cz
https://wasli.org/

DOMINIKA HERIANOVÁ
(studentka 2. ročníku oboru čeština v komunikaci neslyšících Ústavu jazyků a komunikace neslyšících FFUK, článek vznikl v předmětu Úvod do tlumočnického modulu vedením Mgr. Nadi Hynkové Dingové, Ph.D)

Michelangelo Merisi da Caravaggio (1571–1610)

Pasquale Chiesa (+ 1562)

Alessandro Vittori (1525–1608)

VÝLET BUDE

(jenom nevíme kdy)

Milé kolegyně a milí kolegové, taky Vám v dnešní době chybí výlety a cestování? Mně moc. Tak jsem se pustila do hledání zajímavého místa, kam se vypravíme, jakmile to bude možné. A takové místo jsem našla – je jím Kolín. Toto starobylé královské město založené už Přemyslem Otakarem II. se pyšní řadou historických památek. V první řadě je to kostel sv. Bartoloměje, jedna z nejvýznamnějších gotických sakrálních staveb u nás, postavený podle plánů architekta Petra Parléře. V rámci prohlídky chrámu je možno prohlédnout si i nově zrekonstruovanou přilehlou barokní kostnici a rovněž tzv. Bartolomějské návrší, to je po několikaleté rekonstrukci zpřístupněné veřejnosti od září 2020. Je na něm možno navštívit zvonici ze 16. století, starou farní školu a parkány. Přesvědčte se o zajímavostech a krásách Kolína sami:
https://www.bartolomejskenavrsi.cz/
https://www.televizekolin.org/2020/09/21/otevreni--zrekonstruovaneho-arealu-chramu-sv-bartolomeje/

V Kolíně mají i zajímavé židovské památky, za těmi se můžeme vypravit příště.

Do Kolína se dostaneme snadno vlakem, cesta trvá zhruba hodinu. Výlet bude určen i pro ty, kteří se nechtějí zúčastnit pěšího výletu. Mohou se po prohlídce a případné návštěvě restaurace vrátit vlakem zpět do Prahy. Pro pěšáky plánuji (zatím jenom na mapě) asi 11 km dlouhý okruh, který – jak nám velí tradice – zakončíme v některé kolínské restauraci.

Původně jsme plánovali jarní výlet uskutečnit v neděli 18. dubna. Uvidíme, jak se bude vyvíjet situace. O termínu výletu i organizačních záležitostech Vás budeme včas informovat ve Zpravodaji. Jsem optimista a věřím, že náš výlet na jaře proběhne. Moc se na Vás těším.

ALENA ŠOURKOVÁ

Dále vyšlo (nebo vyjde)...

Česko-islandský slovník / Helgi Haraldsson. 1. vyd. Voznice: LEDA, 2021. ISBN 978-80-7335-629-3: Kč 699,00.

Německo-český a česko-německý slovník. Praha: Fragment, 2020. ISBN 978-80-253-4935-5: Kč 199,00.

Malý česko-německý a německo-český glosář k vybraným ekonomickým tématům česko-saské přeshraniční spolupráce / Helena Neumannová, Irena Vlčková. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2020. ISBN 978-80-7494-542-7.

Le français juridique / Leona Černá. 2. vyd. Praha: Leges, 2020. Francouzsko-český terminologický slovník. ISBN 978-80-7502-466-4.

Efektivní komunikace v profesní francouzštině / Kateřina Dvořáková, Dominika Kovářová. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2020. ISBN 978-80-275-2346-0: Kč 335,00.

Učebnica rusko-slovenských homoným / Lukáš Gajarský, Tatjana Grigorjanová. 1. vyd. Brno: Tribun EU, s.r.o., 2020. ISBN 978-80-263-1614-5.

Česká a srbská frazeologie: na cestě ke dvojjazyčnému frazeologickému slovníku / Snežana Popovićová. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství Univerzity Karlovy, 2021. ISBN 978-80-246-4608-4: Kč 270,00.

Sintaksičeskije terminy v russkom i češskom jazykach: sopostavitelnyj aspekt na materiale vybrannych terminov / Olga Berger. 1. vyd. Brno: Masaryk University Press, 2021. ISBN 978-80-210-9807-7.

Syrský dialekt / Charif Bahbouh. 1. vyd. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2021. ISBN 978-80-88099-28-4: Kč 200,00.

Slovní druhy arabského jazyka (vyjma sloves) / Charif Bahbouh, Václava Tlili, Vladimír Grulich. 1. vyd. Brandýs nad Labem: Dar Ibn Rushd, 2021. ISBN 978-80-88099-29-1: Kč 770,00.

Šů ismak: učebnice syrsko-palestinského dialektu / Jassan Shadafnh. 1. vyd. Praha: Shadafnh Jassan, 2021. ISBN 978-80-270-9217-8.

Kapitoly o slovesném vidu nejen v češtině / Luboš Veselý, Vojtěch Veselý, Ondřej Bláha, Jan Chromý. 1. vyd. Praha: Filip Tomáš – Akropolis, 2020. ISBN 978-80-7470-338-6.

Lingvistika – korpus – empirie. 1. vyd. Praha: Ústav pro jazyk český, 2020. ISBN 978-80-88211-13-6.

Korunovační řád Karla IV. / Martina Jamborová (ed.). 1. vyd. Dolní Břežany: Scriptorium, 2019. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7649-015-4.

Česká literatura v polských překladech (1989–2020) = Literatura czeska w tłumaczeniach polskich (1989–2020) / Joanna Goszczyńska, Jaromír Kubíček, Tomáš Kubíček; přel. Katarzyna Slowiková. 1. vyd. Brno: Moravská zemská knihovna, 2020. ISBN 978-80-7051-291-3.

Řád bektášíja a další mystické řády u albánského obyvatelstva na Balkáně / Kestrina Peza. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2020. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7325-511-4.

Rodina / Alena Vondrušková. Brno: Moba, 2020. ISBN 978-80-243-9448-0: Kč 399,00.

Encyklopedie českých právních dějin. XXII. svazek, Zákon ob–Ž / Karel Schelle, Jaromír Tauchen (eds). Plzeň; Ostrava: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing s.r.o., 2021. ISBN 978-80-7380-569-2 (soubor; Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7418-238-9 (soubor; Key Publishing). ISBN 978-80-7380-813-6 (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7418-375-1 (Key Publishing).

Teorie práva / Aleš Gerloch. 8. aktual. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021. Terminologický slovník. ISBN 978-80-7380-838-9.

Smlouvy, pakty, dohody. Slovník mezinárodněpolitických a diplomatických aktů / Zdeněk Veselý. 3. vyd. Praha: Epocha, 2020. ISBN 978-80-7557-968-3: 249,00.

Průvodce po technických památkách jižních Čech – Písecko a Strakonicko / Josef Bílek. 1. vyd. České Budějovice: Němec Bohumír – Veduta, 2020. ISBN 978-80-88030-49-2.

Bez vody to nejde! Encyklopedie pro školáky / Christina Steinlein, Mieke Scheier; z německého originálu Ohne Wasser geht nichts! přel. Michaela Weberová. – 1. vyd. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1710-7.

Co tu kvete? Originální průvodce přírodou / Margot Spohnová. 2. vyd. Praha: Euromedia Group, 2021.ISBN 978-80-242-7305-1.

Lexikon bylinek. 1. vyd. Praha: RF Hobby, 2021. ISBN 978-80-7669-014-1: Kč 54,90.

Stromy, listy, květy a semena / Praha: Slovart, 2020. ISBN 978-80-7529-883-6: Kč 499,00.

Encyklopedie profesních rolí / Petr Pacher, Michaela Píšková. 1. vyd. Brno: Institute of Applied Psychology, 2021. ISBN 978-80-905730-7-9.

Ilustrovaný atlas nejpodivnějších pravěkých tvorů. Praha: Albatros, 2020. ISBN 978-80-00-06026-2: Kč 299,00.

Encyklopedie komiksového filmu / Petr Cífka, Václav Rybář, Matěj Svoboda. Praha: XYZ, 2020. ISBN 978-80-7597-789-2: Kč 499,00.

Lexikon mzdového účetnictví pro rok 2021 / Dagmar Kučerová. 9. vyd. Dolní Lhota: Kučerová Dagmar Mgr., 2021. ISBN 978-80-905712-7-3: Kč 160,00.

Academia, Praha 2020, 2021

Mluvte čínsky hezky: prozodie hovorové čínštiny / Helena Třísková. 1. vyd. ISBN 978-80-200-3228-7.

Praha ožralá / Radim Kopáč, Petr Stančík. – 1. vyd. ISBN 978-80-200-3179-2.

Prahou bratří Čapků / Jaromír Slomek. ISBN 978-80-200-3103-7: Kč 365,00.

Klíč ke květeně České republiky / hlavní editor Zdeněk Kaplan. 3. vyd. Terminologický slovník. ISBN 978-80-200-3239-3.

Brouci čeledi kožojedovití (Dermestidae) České a Slovenské republiky / Jiří Háva. 2. vyd. ISBN 978-80-200-3241-6.

Atlas ptáků České a Slovenské republiky / Karel Hudec, Karel Šťastný, Jan Dungel. 3. přepracované a rozšířené vyd. ISBN 978-80-200-3189-1.

Bartoš Martin – KUTTNA, Kutná Hora 2021

Nový přehled minerálů České republiky a jejich lokalit: kompletní přehled 1458 minerálů České republiky s uvedením jejich nejvýznamnějších lokalit. Díl 1, Prvky, sulfidy, halogenidy, oxidy / Petr Pauliš. 3. rozšířené vyd. ISBN 978-80-86406-87-9: Kč 200,00.

Nový přehled minerálů České republiky a jejich lokalit: kompletní přehled 1458 minerálů České republiky s uvedením jejich nejvýznamnějších lokalit. Díl 2, Karbonáty, boráty, sulfáty, fosfáty, arsenáty, silikáty / Petr Pauliš. 3. rozšířené vyd. ISBN 978-80-86406-88-6: Kč 200,00.

Nový přehled minerálů České republiky a jejich lokalit: kompletní přehled 1458 minerálů České republiky s uvedením jejich nejvýznamnějších lokalit. Díl 3, Silikáty, organoidy, literatura / Petr Pauliš. 3. rozšířené vyd. ISBN 978-80-86406-89-3: Kč 200,00.

Universum, Praha 2020

Vlaky: velký obrazový průvodce. ISBN 978-80-242-6895-8: Kč 699,00.

Zvíře / David Burne. ISBN 978-80-242-7046-3: Kč 1 399,00.

Zázraky lidského umu / Kateřina Šebková a kol. ISBN 978-80-242-6903-6: Kč 799,00.

Kniha ekologie / Petr Roth a kol. ISBN 978-80-242-7011-1: Kč 679,00.

Univerzita Palackého, Olomouc 2020, 2021

Stručný průvodce jazyky Evropy / Ľudmila Lacková, Samuel Bidaud. 1. vyd. ISBN 978-80-244-5809-0.

Komunitní tlumočení v České republice a v nizozemsky hovořících zemích / Pavlína Knap--Dlouhá, Benjamin Bossaert, Dita Macáková, Kristina Pajerová. 1. vyd. Terminologický slovník. ISBN 978-80-244-5887-8.

Aspekty literárního překladu: mediační úloha překladatele / Jitka Zehnalová. 1. vyd. ISBN 978-80-244-5741-3.

MGR. ALENA ŠOURKOVÁ
tlumočnice a překladatelka
místopředsedkyně JTP

ToP
(tlumočení-překlad)

Číslo 139 ročník XXXII – 2021
jaro 2021
ToP (tlumočení-překlad)
Odborný bulletin Jednoty tlumočníků a překladatelů
ISSN 1210-4159 (tištěná verze, 1990–2014)
ISSN 2336-8888 (elektronická verze od 2015, platí i pro elektronický archiv starších ročníků)
JTP je členem Mezinárodní federace překladatelů FIT – Féderation internationale des traducteurs, organizace třídy „A“ uznané UNESCO.

šéfredaktor Petr Kautský
redakční rada Prof. PhDr. Ivana Čeňková, CSc., Amalaine Diabová, Katarzyna Filgasová, Ing. Miroslav Herold, CSc., PhDr. Milan Hrdlička, CSc., Mgr. Marie Kopecká, PhDr. Andrej Rády, Barbora Stejskalová, PhDr. Tomáš Svoboda, Ph.D., Mgr. Alena Šourková, Mgr. Andreas Weber.
grafická úprava a sazba Šimon Sedláček

redakce
JTP – ToP, Senovážné nám. 23,
110 00 Praha 1.
Telefon: 224 142 517. 224 142 312.
E-mail: jtp@jtpunion.org
www.jtpunion.org
Facebook: jtp@jtpunion.org

předplatné 2021 v ČR 200 Kč, v zahraničí 10 eur.
Cena jednoho čísla 65 Kč.
Zdarma členům JTP, ASKOT a řádným členům České komory tlumočníků znakového jazyka.
Bankovní účet: 2800245144/2010
BIC: FIOBCZPPXX
IBAN: CZ5020100000002800245144

Registrace MK ČR 6198 TS: 7B B1.
Čtvrtletník. Vychází jen ve formátu PDF.
Uzávěrka tohoto čísla 31. 3. 2021.
Vydala © Jednota tlumočníků a překladatelů, IČ CZ002505676.

Za obsah článků odpovídají autoři. Texty neprošly jazykovou úpravou. Příspěvky nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce. Příspěvky se nehonorují. Příspěvky zde otištěné nesmí být reprodukovány v žádné formě, ani elektronickým či mechanickým způsobem, včetně systémů pro ukládání a vyhledávání informací, bez souhlasu držitelů copyrightu. Citace z textů možno přetisknout pouze s uvedením zdroje.

Volné kanceláře v centru Prahy

Nabízíme dlouhodobé i krátkodobé pronájmy komerčních prostor, širokou škálu služeb a příjemné prostředí uprostřed rušného města.

Můstek (A, B) - 8 min
Hlavní nádraží (C) - 6 min
Náměstí Republiky (B) - 5 min

Jindřišská - 2 min

www.smosk.cz
pronajmy@smosk.cz
FB: @smosk23

smosk CENTRUM

Senovážné náměstí 23
Praha 1 - Nové město, 110 00